

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sanna Pohto

Vapaaehtoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan koulu- tuksen kehittäminen

Opinnäytetyö

Kevät 2022

Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Suuntautumisvaihtoehto: Sosiaaliala

Tekijä: Sanna Pohto

Työn nimi: Vapaaehtoisen tukihenkilö- ja tukiperhekoulutuksen kehittäminen

Ohjaaja: Tiina Hautamäki, yliopettaja

Vuosi: 2022

Sivumäärä: 63

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia osallistujilla ja vastuukouluttajilla oli vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden koulutuksesta sekä miten kyseistä koulutusta voitaisiin kehittää. Kuntayhtymä Kaksineuvoisen Perhekeskus Kaislan Lapsi- ja perhepalvelut toteuttivat syksyllä 2020 ensimmäisen vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden koulutuksen. Ensimmäiseen koulutukseen osallistui kaksi vastuuvetäjää sekä seitsemän koulutettavaa.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus ja aineisto kerättiin teemahaastatteluilla, jotka toteutettiin Covid19 -pandemian vuoksi etäyhteyksien avulla yksilöhaastatteluina. Tutkimukseen osallistui seitsemän haastateltavaa. Aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysejä soveltaen.

Opinnäytetyön tulos on, että koulutus koettiin kaiken kaikkiaan onnistuneena ja haastateltavat pitivät koulutusta sisällöllisesti riittävänä ja antavan riittävät tiedot toimia vapaaehtoisena tukihenkilönä tai tukiperheenä. Erityisesti kokemusasiantuntijoiden puheenvuorot olivat merkityksellisiä, sillä ne antoivat tärkeää konkreettista tietoa toiminnasta. Koulutuksen käytännön järjestelyihin oltiin tyytyväisiä.

Opinnäytetyön tulokseksi saatiin myös, että kehitettävää on erityisesti koulutuksen markkinoinnin osalta. Jotta uusia vapaaehtoisia saataisiin toimintaan mukaan, tulisi koulutuksen markkinointia tehostaa ja tuoda enemmän esille, millaisesta vapaaehtoistoiminnan muodosta tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnassa todellisuudessa on kyse. Lisäksi kehittämistarpeita ilmeni organisaatiossa vastuukouluttajien riittävään työaikaan, vastuutyöntekijän rooliin sekä informaation kulkuun liittyen. Koulutusta koskevinä kehittämissideoina tuotiin esille sisällön suhteen koulutuksen keston lyhentäminen, koulutuspäivien sisällön muokkaaminen eri järjestykseen painottaen alkuun kokemusasiantuntijoiden puheenvuoroja sekä vertaistuen järjestäminen vapaaehtoisille tukihenkilöille ja tukiperheille toiminnan käynnistymisen jälkeen.

¹ Asiasanat: tukihenkilö, tukiperhe, vapaaehtoistoiminta, koulutus, kehittäminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Master's Degree Programme in Social Work

Specialisation: Master of Social Work

Author/s: Sanna Pohto

Title of thesis: Developing the Training for Voluntary Support Persons and Support Families

Supervisor(s): Tiina Hautamäki, PhD, Principal Lecturer

Year: 2022

Number of pages: 63

Number of appendices: 3

This thesis is a study on what kind of experiences participants and trainers had about the training for voluntary support persons and support families. The target was also to find out how to develop the training. The Family Center Kaisla's Child- and Family Services of Kaksineuvoinen Federation of Municipalities implemented in autumn 2020 the first training for voluntary support persons and support families. Two trainers and seven participants participated in the first training.

This thesis is a qualitative research, and the material was collected by thematic interview. These interviews were executed individually by phone or Teams-application because of the Covid-19 restrictions. Seven persons participated to the study. The material was analyzed by applying data-driven content analysis.

The result of the thesis indicate that the training was considered successful, and the interviewees brought out that the training's topic was adequate and provided enough information on working as a voluntary support person or support family. Especially the parts presented by an expert by experience was relevant and revealed important concrete information about this voluntary work. The interviewees were satisfied with the practical arrangements of the training.

Development proposals were related to marketing the training. Marketing should be more effective and bring out what kind of voluntary work it is to work as a support person or support family. By developing marketing, organization could get more people to participate to the training, and after that start working as a voluntary support people or family. Furthermore, adequate working time to the trainers, the role of responsible employees, and the flow of information inside the organization were aspects for development. About the training, there was ideas to shorten the training's length, change the order of training day's contents to highlight speech of expert by experience, and to arrange peer support meetings for voluntary support persons and support families when voluntary work has started.

¹ Keywords: support person, support family, voluntary work, training, develop

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	1
Thesis abstract	2
SISÄLTÖ	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	5
1 JOHDANTO	6
2 VAPAAEHTOISTEN TOTEUTTAMA TUKIHENKILÖ- JA TUKIPERHETOIMINTA.....	8
2.1 Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta.....	8
2.2 Vapaaehtoinen tukiperhetoiminta	10
2.3 Toimintaa ohjaavat lait	12
2.4 Kuntayhtymä Kaksineuvoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tilanne	13
3 VAPAAEHTOISTOIMINTA SUOMESSA	15
3.1 Vapaaehtoistoiminnan määritelmää	15
3.2 Vapaaehtoistoiminta ja sosiaalityö.....	17
3.3 Vapaaehtoistoiminnan organisointi ja vapaaehtoisten koulutus	18
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	21
4.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimustehtävä	21
4.2 Opinnäytetyön työelämäyhteys ja tutkimuksen eteneminen	21
4.3 Aineiston kerääminen teemahaastattelulla	24
4.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	25
4.5 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	30
5 KOKEMUKSET TUKIHENKILÖ- JA TUKIPERHEKOULUTUKSESTA	33
5.1 Ryhmäkokoo, tila ja kesto	33
5.2 Koulutuksen sisältö	34
5.3 Kotikäynnit, tutustumistapaamiset sekä aloitusneuvottelu	35
5.4 Koulutuksen järjestäminen Kuntayhtymä Kaksineuvoisen toimesta.....	38
6 TUKIHENKILÖ- JA TUKIPERHEKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN	40

6.1	Toiminnan organisointiin liittyvät kehittämistoimet	40
6.2	Koulutuksen sisällön kehittäminen	43
6.3	Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan markkinointi	46
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	51
7.1	Koulutuksen ja vertaistuen merkitys	51
7.2	Työnohjaus ja vastuutyöntekijän rooli	52
7.3	Toiminnan organisointi	53
7.4	Uusien vapaaehtoisten löytäminen	54
8	POHDINTA	57
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	63

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Ensimmäinen koulutuskokonaisuus.....	23
Kuvio 2. Analyysin lopputulos.....	30
Kuvio 3. Toiveet aloitusneuvottelun sisällöstä.....	37
Kuvio 4. Vastuutyöntekijän roolit.....	42
Kuvio 5. Kehitetty koulutusprosessi tutkimustuloksiin pohjautuen.....	45
Kuvio 6. Vapaaehtoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan koulutuksen markkinoinnin tehostaminen.....	49
Taulukko 1 Asiakasmäärät palveluissa (Järvi 2021, Kattelus 2021).....	14
Taulukko 2 Analyysin neljäs vaihe, pelkistyksistä ala- ja yläluokkiin.....	29

1 JOHDANTO

Tukihenkilöt ja tukiperheet ovat Suomessa yksi käytetyimmistä lastensuojelun avohuollon tukitoimista. Kumpaakin tukimuotoa on saatavilla tarpeeseen nähden liian vähän. (Heino 2007, 52; Valtiontalouden tarkastusvirasto 51, [viitattu 7.1.2021].) Vapaaehtoistoimintana toteutettavaa tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa tuottavat tällä hetkellä kuntien lisäksi erilaiset järjestöt sekä yksityiset toimijat. Niin kunnat ja kaupungit, yritykset kuin yhdistykset pyrkivät löytämään uusia toimijoita ja myös koulutuksia on tarjolla. Jotta kaikki saisivat tarvitsemansa palvelut, muodostavat julkiset palvelut, kansalaisjärjestöt sekä kansalaistoiminta kokonaisuuden, jonka tavoitteena on näiden palveluiden tuottaminen (Harju, Niemelä, Ripatti, Siivonen & Särkelä 2001, 49).

Yeungin (2002, 27-31, 35) mukaan suomalaisten yleisimmät vapaaehtoistoiminnan muodot liittyvät sosiaali- ja terveysalaan sekä lapsiin ja nuoriin. Sosiaali- ja terveysalan vapaaehtoistoiminnassa on mukana joka neljäs vapaaehtoinen, lasten ja nuorten parissa puolestaan joka viides. Erityisesti naiset toimivat näissä vapaaehtoistoiminnan muodoissa. Valtakunnallisella tasolla Länsi-Suomi erottuu vapaaehtoistoiminnassa aktiivisimpana alueena ja sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvät vapaaehtoistoiminnan muodot ovat siellä keskeisessä roolissa. Länsi-Suomessa motiivit vapaaehtoistoiminnalle ovat halu uuden oppimiseen, hyödyllinen tekeminen sekä kansalaisvelvollisuus. Länsi-Suomessa kuntien organisoimassa vapaaehtoistoiminnassa on tutkimuksen mukaan mukana arviolta 15% kaikista vapaaehtoisista.

Maaailmanlaajuinen Covid19 -pandemia ei ainakaan oletettavasti helpota lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Erikssonin, Nelimarkan, Paasivirran, Tiilin ja Ylirukan (2021, 8-9) mukaan 40% Suomen kunnista arvioi, että heidän lastensuojelun asiakasmääränsä ovat kasvaneet pandemian aikana. Lähes puolet kunnista raportoi lastensuojeluilmoitusten määrän lisääntyneen. Myös jälkihuollon piiriin kuuluvien lasten ja nuorten palveluiden kerrottiin lisääntyneen kunnissa. Huomioitavaa on myös että, lastensuojelun palveluiden piiriin kuuluvien asiakkaiden mielenterveysongelmien raportoitiin lisääntyneen niin lapsilla kuin heidän vanhemmillaan huomattavasti. Mielenterveysongelmien lisääntymisen lisäksi myös muiden haasteiden ja kuormituksen arvioitiin lisääntyneen perheissä ja perheiden oli aiempaa vaikeampaa saada tarvitsemiaan palveluita.

Lasten, nuorten ja perheiden tilanteiden mutkistuessa ja haasteiden lisääntyessä tarvetta tukihenkilöille ja tukiperheille on siis entisestään. Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella on myös

huomattu kasvava tarve tukihenkilöille ja tukiperheille. Kuntayhtymä Kaksineuvoisen Perhekeskus Kaislan Lapsi- ja perhepalvelut toteutti ensimmäisen koulutuksen yhteistyössä Järviläkeuden kansalaisopiston kanssa syksyllä 2020. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kehittää tätä vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden koulutusta. Opinnäytetyöni keskittyy selvittämään, millaista vapaaehtoistoimintaa tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta on, miten koulutukseen osallistuneet ja koulutuksen vetäjät koulutuksen kokivat sekä miten koulutusta voitaisiin kehittää.

Luvuissa 2 ja 3 esittelen tutkimukseeni liittyvää teoriaa ja avaan siihen liittyviä käsitteitä. Luvussa 4 käyn läpi tutkimukseni menetelmällistä puolta kertoen valitusta aineistonkeruumenetelmästä sekä analyysimenetelmästä. Luvuissa 5 ja 6 kerron tutkimukseni tulokset ja luvussa 7 peilaan niitä johtopäätöksissä aiempaan kirjallisuuteen sekä tutkimuksiin. Opinnäytetyöni päättyy pohdintaan, jossa käyn läpi opinnäytetyöprosessiani arvioiden sitä sekä pohdin mitä jatkotutkimusaiheita tutkimukseni tuotti.

2 VAPAAEHTOISTEN TOTEUTTAMA TUKIHENKILÖ- JA TUKIPERHE-TOIMINTA

Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle voidaan sosiaalipalveluiden tai lastensuojelun kautta järjestää tukihenkilö tai tukiperhe. Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan järjestäminen perustuu aina voimassa olevaan asiakassuhteeseen. Tarve kyseiselle palvelulle on todettu yhdessä asiakkaan ja hänen perheensä kanssa. Toiminnalle asetetaan tavoitteet ja ne kirjataan lapsen asiakassuunnitelmaan. Toimintaa arvioidaan säännöllisin väliajoin ja toiminnan päättyminen toteutetaan suunnitelmallisesti. Yleensä toiminta päättyy, kun sille asetetut tavoitteet on saavutettu. Tukihenkilöt ja tukiperheet ovat vaitiolovelvollisia toiminnan aikana ja sen jälkeen. Koska toiminta on vapaaehtoista, ei siitä makseta tukihenkilöille eikä tukiperheille palkkaa. He saavat kuitenkin korvauksia toiminnasta kulu- ja ylläpitokorvauksina. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2019.)

Tässä luvussa kerron tarkemmin, millaista vapaaehtoistoimintana toteutettava tukihenkilötoiminta sekä tukiperhetoiminta on ja miten lait ohjaavat toimintaa. Lisäksi käyn läpi Kuntayhtymä Kaksineuvoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan järjestämistä ja asiakasmääriä.

2.1 Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (2019) määritelmän mukaan tukihenkilötoiminnan tarkoituksena on auttaa perhettä kuormittavassa elämäntilanteessa arkea tukien, kuten viettämällä aikaa lapsen tai lapsien kanssa, auttamalla harrastuskuljetuksissa, antaen tukea koulunkäynnissä tai itsenäiseen elämään siirtymisessä sekä auttaa asioinnissa erilaisissa yhteyksissä. Tukihenkilö ja tuettava tapaavat useimmiten joko tuettavan omassa elinympäristössä erilaisen toiminnan tai harrastuksen parissa tai hoitaen erilaisia asiointeja. Yhteydenpito ja tapaamisten tiheys sekä tukisuhteen kesto määritellään yksilöllisesti.

Tukihenkilötoiminnassa tuettavaa tavataan useimmiten viikon tai kahden viikon välein, parin tunnin ajan kerrallaan. Tapaamisten sisältö ja toteutus pohjautuvat toiminnalle yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin. Tarve tukihenkilölle voi muodostua erilaisista asioista. Usein lapsella tai nuorella on tarve perheen ulkopuoliselle aikuiselle. Koulunkäynnin pulmat tai sosiaaliset taidot saattavat myös olla tukihenkilötoimintaa puoltavia asioita. Itsenäistyvä nuori voi puolestaan hyötyä tukihenkilöstä, kun omaa elämää aletaan opetella ja suunnitella lapsuudenkodin ulkopuolella. Myös lastensuojeluyksiköissä asuvat lapset ja nuoret voivat saada tukihenkilön.

Vanhempien väsymys, taloudelliset vaikeudet, päihteiden käyttö tai mielenterveyden haasteet voivat myös olla selittävänä tekijänä tukihenkilön tarpeelle. Tukihenkilöä saattaa tarvita myös esimerkiksi maahanmuuttajalapsi tai -nuori, tai jonkin sairauden tai vamman vuoksi. Vanhempien väsymys, taloudelliset vaikeudet, päihteiden käyttö tai mielenterveyden haasteet voivat myös olla selittävänä tekijänä tukihenkilön tarpeelle. Tukihenkilöä saattaa tarvita myös esimerkiksi maahanmuuttajalapsi tai -nuori, tai jonkin sairauden tai vamman vuoksi. (Korhonen 2005, 11, 19.)

Moilanen (2015, 12) määrittää tukihenkilötoiminnan lastensuojelutyön ja vapaaehtoistyön muodoksi, minkä perustana on työväliseksi muodostuva lapsen tai nuoren ja tukihenkilön välinen vuorovaikutussuhde. Korhonen (2005, 18) sekä Nuotio ja Miettinen (2011, 198) puolestaan tuovat esiin, että vapaaehtoisilta tukihenkilöiltä edellytetään sitoutumista tukihenkilötoimintaan usein vähintään vuoden ajaksi, sillä luottamussuhteen rakentuminen vapaaehtoisen tukihenkilön ja tuettavan välillä vie oman aikansa. Toiveena on, että tukihenkilö on valmis sitoutumaan toimintaa niin pitkän aikaa, kuin tuettava tukea tarvitsee. Toiminta on tavoitteellista toimintaa ja se päättyy silloin, kun yhdessä asetetut tavoitteet on saavutettu. (Harju ym. 2001, 56).

Vapaaehtoisella tukihenkilötoiminnalla edistetään siis lasten ja nuorten hyvinvointia. Tukihenkilötoiminta on konkreettista lasten ja nuorten tukemista sekä vastuunkantoa ja välittämistä. Vapaaehtoiset tukihenkilöt eivät kuulu tuettavan lähipiiriin eivätkä he ole ammatillisia toimijoita. Tukihenkilön voi saada lapsi tai nuori, jolla ei jostain syystä ole elämässään riittävää aikuisen läsnäoloa tai tukea. Usein tuettavat lapset ja nuoret ovat kouluikäisiä tai itsenäistä elämää opettelevia. Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on vaikuttaa myönteisesti tuettavan elämään sekä edistää tuettavan kasvua ja kehitystä sekä siten ennaltaehkäistä mahdollisia haasteita. (Korhonen 2005, 7-9.) Tukihenkilötoiminnalla vahvistetaan lasten ja nuorten hyvinvointia, elämänhallintaa sekä osallisuutta elinympäristössä ja sosiaalisissa suhteissa (Nuotio & Miettinen 2011, 195).

Moilasen (2015, 107-108, 112) mukaan vapaaehtoinen tukihenkilötyö tuottaa lastensuojelun sosiaalityön kentälle jotain, mitä ei muutoin saataisi esiin. Tukihenkilötoiminnan ”tavallisuus” on tässä avainasemassa. Tukihenkilötoiminnan tarkoituksena on tukea lapsia ja nuoria ja tuoda heidän elämäänsä normaaliutta ja tavallisuutta. Tukihenkilötoimintaan liitettävä turvallisuus, sitoutuminen, välittäminen ja lojaliteetti ovat asioita, joita arvostetaan yleensä perheen arvoissa. Nämä arvot ovat sellaisia, joita lastensuojelun ammattilaisten on vaikea työssään

toteuttaa samalla tavoin kuin vapaaehtoisina toimivien tukihenkilöiden. (Moilanen 2015, 107-108, 112; Moilanen, Kiili & Alanen 2015, 180-181.)

Tukihenkilöitä ei tilastoida, joten yleistävää kuvaa siitä, ketkä tukihenkilöinä toimivat, ei voida muodostaa. Moilanen (2015, 106-107) on väitöskirjassaan haastatellut tukihenkilöitä ja haastatteluiden perusteella muodostanut käsityksen, että valtaosalla tukihenkilöistä on taustallaan sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden koulutus tai työkokemusta. Tukihenkilöt pitävät kuitenkin itse itseään maallikkoina, koulutustaustoistaan huolimatta.

2.2 Vapaaehtoinen tukiperhetoiminta

Tukiperhetoiminnassa lapsi tai nuori viettää tukiperheessä pidemmän ajan, yleensä yhden tai kaksi viikonloppua kuukaudesta. Tuettava osallistuu tukiperheen normaaliin elämään. Pienten lasten tukiperheiltä odotetaan usein lastenhoitoapua sekä tukea vanhemmuuteen ja vuorovaihtukseen. Nuorten kohdalla tukea voidaan antaa esimerkiksi itsenäistymiseen liittyvissä asioissa. (THL 2019.)

Tukiperhetoiminnassa lapsi muodostaa suhdetta yhden tukihenkilön sijaan koko tukiperheeseen. Tukiperhe tarjoaa ihmissuhteiden lisäksi lapselle hoivaa ja huolenpitoa. Tukihenkilötoimintaan verrattuna tukiperhetoiminta on tiiviimpää, sillä lapsi viettää siellä ajallisesti enemmän aikaa. Viikonloput tukiperheessä mahdollistaa lapsen vanhemmille tärkeän hengähdystauon, mitä voidaan pitää ennaltaehkäisevänä tukitoimena. (Svenlin 2020, 57.)

Pelastakaa Lapset järjestön (2011, 3-5, 7-9) tekemän tutkimuksen mukaan tukiperhetoimintaan osallistuvat lapset kertoivat suurimmaksi syyksi tukiperheessä käymiseen vanhempien oman ajan tarpeen. Lapset kokivat viikonloput tukiperheissä mukavina. Samaan kyselyyn osallistuneet vanhemmat kertoivat tarvitsevänsä tukiperhettä yksinhuoltajuuden, oman ajan tarpeen, heikon sosiaalisen verkoston tai vaikean elämänvaiheen vuoksi. Lapsesta johtuvat syyt liittyivät esimerkiksi lapsen erityistarpeisiin, kasvatusvaikeuksiin, sisarusten välisiin pulmiin tai lapsen yksinäisyyteen. Suurin vaikutus tukiperhetoiminnalla oli vanhempien vastausten mukaan oman hengähdystauon saaminen arkeen. Tällä oli iso merkitys vanhemman jaksamiselle. Lisäksi vanhemmat pitivät tärkeänä, että lapset saavat toiminnan kautta erilaisia kokemuksia sekä läheisiä ihmissuhteita. Vanhemmat arvostivat tukiperheiden tavallisuutta. Lisäksi vanhemmat kokivat, että tukiperhetoiminnan kautta he saivat jakaa kasvatusvastuuta lapsesta ja

saavat kumppanin kasvatustyöhön. Haasteita tukiperhetoiminnassa olivat erilaiset elämäntavat tukiperheen kanssa sekä käytännön asioista sopiminen.

Keräsen (2004, 61-62, 68-69) mukaan tukiperheessä vietetty aika on lapsille pääsääntöisesti positiivinen kokemus. Oma perhe näyttäytyy kuitenkin ensisijaisena kiintymyksen kohteena, eikä tukiperhe kilpaile oman perheen asemasta. Vaikka usein tukiperheen tarve on aikuisläh- töistä, on tukiperheestä muodostunut lapselle merkityksellinen asia. Tämä korostuu etenkin, kun tukisuhde on kestänyt jo pidemmän aikaa. Tukiperheen kautta onkin mahdollista löytää lapsille merkityksellisiä henkilöitä, jotka tarvittaessa kykenevät täyttämään mahdollista vanhemmuuden vajetta. Edellytyksenä kuitenkin on, että ihmissuhde on riittävän pitkä ja jatkuva.

Lehto-Lundénin (2020, 97, 106-107, 129, 140) mukaan lapset kokevat tukiperheessä olemisen neljän eri tason kautta. Nämä tasot ovat suhdeperusta, toimintaympäristö, toistuvat siirtymät sekä toiminnallisuus. Mitä pidempään tukiperhesuhde kestää, sitä syvempiä ja luottamuksellisia ihmissuhteita muodostuu tukilapsen ja tukiperheen välille. Myös tukiperheen mahdolliset lemmikit ovat tukilapsille merkityksellisiä. Ihmissuhteiden lisäksi tukilapset muodostavat kiintymyssuhdetta myös tukiperhetoiminnan ympäristöön, paikkaan, jossa se toteutuu. Vaikka tukiviikonlopuista sopivat aikuiset keskenään, lapsen ikä huomioiden lapsi saa itse pakata mukaansa haluamiaan tavaroita ja siten vaikuttaa asiassa. Lapset pitävät tukiperheessä tapahtuvaa erilaista toimintaa ja yhdessä tekemistä hyvin merkityksellisenä asiana. Lapset arvottavat tukiperhettä myös siinä, että siellä voi tehdä asioita, jotka omassa perheessä eivät syystä tai toisesta ole mahdollisia.

Tukiperheet jatkavat yleensä toiminnassa useita vuosia. Suurimmalle osasta tukiperheitä lapsia on käynyt vain yhdestä perheestä, joten tukisuhteet muotoutuvat pitkiksi. Mitä pidempään perhe on toiminut tukiperheenä, sitä useammasta perheestä lapsia heillä on todennäköisesti ollut. Valtaosalla perheistä tukilapsia on ollut 1-3. Suurimmat perusteet tukiperheeksi lähtemiselle ovat auttamisen halu, perheiden tukeminen haastavassa elämäntilanteessa, lapsen kehityksen seuraaminen sekä lasten ilo ja lapsista välittäminen. Useimmat tukiperheet ovat kyselyn mukaan ansiotyössä ja heillä on omia lapsia. (Pelastakaa Lapset 2011, 10-11.)

2.3 Toimintaa ohjaavat lait

Lastensuojelulain (L13.4.2007/417 7.luku §34, §36, 12.luku §75, §76) mukaan sosiaalihuollon viranomaisten on aloitettava lastensuojelun avohuollon tukitoimet välittömästi, kun lapsen tai nuoren tilanteessa on todettu lastensuojelun palveluiden tarve. Lastensuojelun avohuollon tukitoimien avulla pyritään vaikuttamaan lapsen kehitykseen myönteisesti sekä antamaan lapsen kasvusta ja kehityksestä vastaaville henkilöille tukea. Tukitoimia toteutetaan yhteistyössä lapsen sekä hänen kasvustaan ja kehityksestään vastaavien henkilöiden kanssa. Tukihenkilö- ja tukiperhepalveluja voidaan toteuttaa lapselle ja nuorelle lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Lapselle tai nuorelle, joka on ollut sijaishuollon asiakkaana tai sijoitettuna avohuollon tukitoimena vähintään kuuden kuukauden ajan, on kunnan velvollisuus tarjota ja järjestää jälkihuoltoa. Jälkihuolto päättyy nuoren täyttäessä 25 vuotta tai viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on sijoituksen päätyttyä ollut edellisen kerran lastensuojelun asiakkaana. Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta voidaan toteuttaa myös osana jälkihuoltoa.

Sosiaalihuoltolaissa puolestaan määritellään, että sosiaalipalveluita on järjestettävä muun muassa tukemaan lapsen tasapainoista kehitystä ja hyvinvointia sekä muuhun fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen. Eryistä tukea tarvitsevalle lapselle, nuorelle tai hänen perheelleen tai muille sitä tarvitseville voidaan tarvittaessa järjestää tukihenkilö- tai tukiperhetoimintaa. (L30.12.2014/1301 3. luku §11, §13, 3.luku §28.)

Sekä lastensuojelulaissa (L13.4.2007/417 1.luku §5, 4.luku §20) että sosiaalihuoltolaissa (L.30.12.2014/1301 1.luku §32) on kirjattuna, että lapsilla ja nuorilla on oikeus saada tietoa heitä koskevista asioista ja päätöksistä, huomioiden heidän ikä- ja kehitystasonsa. Lapsilla ja nuorilla on myös oikeus tulla kuulluiksi ja tuoda esiin mielipiteensä heitä koskevissa asioissa ja ne tulee ottaa huomioon päätöksiä tehtäessä.

Laissa ei oteta kantaa siihen, onko tukihenkilö- tai tukiperhetoiminta vapaaehtoistyönä vai ammatillisena toimintana toteutettavaa tukea lapselle ja perheelle. Oleellista sen sijaan on, että palvelua käyttävät saavat oman äänensä kuuluviin ja heidän mielipiteitään kuullaan tukitoimia suunniteltaessa ja niiden ollessa toiminnassa.

2.4 Kuntayhtymä Kaksineuvoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tilanne

Valtakunnallisesti raportoitua koottua tietoa tukihenkilötoiminnasta ei ole, sillä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ei tilastoi niitä (Moilanen 2011, 289; Moilanen 2015, 106). Valtakunnallisella tasolla ei tilastoida myöskään sitä, millaista tukea lastensuojelun avohuollon piirissä olevat lapset ja nuoret saavat (Heino 2008, 11-12, 69). Näin ollen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta ei ole olemassa valtakunnallisia tilastoja, jotka osoittaisivat, miten paljon palvelua käytetään.

Moilanen (2015, 120) arvioi, että tulevaisuudessa kenties kustannussyistäkin tukihenkilötoiminta halutaan edelleen järjestää vapaaehtoistyön ja kansalaisaktiivisuuden pohjalta. Kuntayhtymä Kaksineuvoisen päätös toiminnan organisoimisesta vahvistaa tätä näkemystä. Järven (2021) mukaan Kuntayhtymä Kaksineuvoinen on aiemmin hankkinut pääasiassa ostopalveluina tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa. Jonkin verran ammatillista tukihenkilötoimintaa on toteutettu oman perhetyön kautta. Kuitenkin myös vapaaehtoisten toteuttamalle tukihenkilötoiminnalle on selkeä tarve ja sitä on vaikea saada edes ostopalveluna. Tukiperheiden suhteen puolestaan haasteena ostopalveluissa on ollut tukiperheiden huono saatavuus sekä pitkät välimatkat. Pitkät välimatkat aiheuttavat tukiperhetoiminnassa lisää haasteita, kun kuljettamiset vievät aikaa ja resursseja niin tukiperheeltä kuin tuettavalta perheeltä. Lisäksi tukiperheiden hankkiminen ostopalveluina on kustannuksiltaan suhteellisen korkea, sillä tukiperheiden korvausten lisäksi tulee maksettavaksi myös palvelun organisoijalle kuluja. Jotta alueen kasvaneeseen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan paremmin ja kustannustehokkaammin, päättyi Kuntayhtymä Kaksineuvoinen organisoimaan itsenäisesti palvelun tarjoamista.

Ajatuksena on, että kouluttamalla itse alueelle vapaaehtoisia tukihenkilöitä ja tukiperheitä, pystytään entistä paremmin yhdistämään vapaaehtoisille tukihenkilöille ja tukiperheille heidän vahvuuksiinsa sopivat tukihenkilöä tai tukiperhettä odottavat lapset ja nuoret. Koulutusprosessin myötä vastuukouluttajat tutustuvat vapaaehtoisiin hyvin ja siten pystyvät muodostamaan paremmin käsityksen siitä, millaiset mahdollisuudet heillä on toteuttaa auttamistyötä. (Järvi 2021.)

Taulukossa 1 on esitetty Kuntayhtymä Kaksineuvoisen Lapsi- ja perhepalveluiden asiakasmäärät vuosilta 2019 ja 2020. Asiakkuudet ovat eriteltynä lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalityön asiakkaisiin. Lisäksi taulukossa on esitetty tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnassa olevien lasten määrät samoilta vuosilta. Taulukkoon tilastoidut määrät tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta eivät ole vapaaehtoistoimintana toteutettua, sillä kyseisten vuosien aikana

toiminta toteutettiin ainoastaan ammatillisena toimintana joko Kuntayhtymä Kaksineuvoisen omana toimintana tai ostopalveluina (Järvi 2021).

Taulukko 1 Asiakasmäärät palveluissa (Järvi 2021, Kattelus 2021).

	Lastensuojelun asiakkaat	Lapsiperheiden sosiaalityön asiakkaat	Tukihenkilötoiminnassa mukana olevat lapset	Tukiperhetoiminnassa mukana olevat lapset
v. 2019	173	330	24	22
v. 2020	161	300	30	29

Taulukosta 1 on nähtävillä, että vaikka asiakasmäärä on hieman laskenut verrattuna olevien kahden vuoden aikana, on sitä vastoin tarve tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnalle sen sijaan lisääntynyt. Laskennallisesti lapsi- ja perhepalveluiden koko asiakasmäärästä vuonna 2019 tukihenkilö- tai tukiperhetoiminnassa oli mukana 9% lapsista tai nuorista ja vuonna 2020 sama luku oli 13%.

3 VAPAAEHTOISTOIMINTA SUOMESSA

Vapaaehtoistoiminta voidaan määritellä yksilön vapaasta tahdosta toteutuvaksi, palkattomaksi toiminnaksi, jolla on yleistä hyötyä ja vapaaehtoistoiminta on usein organisoitu jonkin organisaation toimesta (Nylund & Young 2005, 15). Vaikka vapaaehtoistoimintaa tehdään omalla persoonalla ja elämänkokemuksella, on tärkeää, että vapaaehtoinen koulutetaan toimintaan. Koulutuksen myötä vapaaehtoiset saavat perustietoja ja -taitoja toimintaan. Koulutuksen myötä myös sitoutuminen toimintaan voi kohentua. Vapaaehtoiset saattavat kaivata tukea omaan jaksamiseensa ja toimintaan vapaaehtoisena. Tällöin vapaaehtoiselle tulee järjestää tukea ja ohjausta, jossa hän voi käsitellä näitä asioita. (Harju ym. 2001, 86,92.)

Vapaaehtoistoinnasta voidaan käyttää myös termiä vapaaehtoistyö. Omassa tutkimuksessani koen kuitenkin mielekkäämmäksi käyttää termiä vapaaehtoistoiminta, sillä se luo mielestäni paremman mielikuvan toiminnasta, kuin vapaaehtoistyön termi. Vapaaehtoistoiminta -termiä käyttäen haluan korostaa sitä, että kyseessä ei ole työ, vaan nimenomaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa. Tämän vuoksi kutsun toimintaan osallistuvaa vapaaehtoiseksi tai vapaaehtoistoimijaksi, vapaaehtoistyöntekijän sijaan.

Tässä luvussa tulen käymään tarkemmin läpi, mitä vapaaehtoistoinnalla tarkoitetaan ja miten yleistä se Suomessa on. Lisäksi avaan hieman vapaaehtoistoinnin ja sosiaalityön suhdetta historian näkökulmasta. Viimeisenä käyn läpi vapaaehtoistoimintaan liittyvää koulutusta sekä toiminnan organisointia.

3.1 Vapaaehtoistoinnin määritelmää

Vapaaehtoinen voi olla kuka tahansa, joka kohdatessaan avun tarvitsijan, tarjoaa apuaan. Vapaaehtoisia toimii kaikilla elämän osa-alueilla. Vapaaehtoisten avulla autetaan ja tuetaan erikäisiä ja eri elämäntilanteissa olevia ihmisiä, tuotetaan palveluita, järjestetään tapahtumia, keräyksiä ja talkoita sekä toimitaan vertaisina tukijoina. Vapaaehtoistoinnasta hyötyvät monenlaisissa elämäntilanteissa olevat ihmiset sekä erilaiset tahot. Vapaaehtoistoimintaa organisoivat pääasiassa järjestöt, seurakunnat ja yhdistykset. Kunnat, valtio ja yksityiset yritykset järjestävät vapaaehtoistoimintaa vaihtelevasti. Vapaaehtoistoiminta voi olla myös organisoimatonta ja epämuodollista, sillä yhä useammat vapaaehtoiset haluavat olla sitoutumattomia johonkin tiettyyn tahoon. (Willberg 2015, 6-7.)

Harju, ym. (2001, 34-35) viittaavat teoksessaan Vapaaehtoistoiminnan koulutusaineistoon (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto 1996), jossa on määritelty vapaaehtoistoiminnan periaatteet. Vapaaehtoistoiminta määritellään ihmisten väliseksi vuorovaikutukselliseksi toiminnaksi, josta jokainen osapuoli saa hyvää mieltä. Vapaaehtoistoiminta on myös tasa-arvoista, puolueetonta, luotettavaa ja siitä ei makseta palkkaa. Jokainen tulee mukaan toimintaan omasta vapaasta halustaan. Vapaaehtoistoiminnassa autetaan maallikon keinoin ja kyseessä ei siten ole ammatillinen toiminta. Vapaaehtoisella on tavallinen vastuu lähimmäisestä ja vapaaehtoinen toimii parhaan taitonsa mukaisesti. Vapaaehtoistoiminnan järjestävällä taholla on vastuu vapaaehtoisesta. Kaikki vapaaehtoistoimintaa tekevät ovat vaitiolovelvollisia ja tarvittaessa he ohjaavat tuettavan ammatillisen tuen piiriin. Vapaaehtoistoiminnassa annetaan tukea sitä tarvitseville, mutta tuettavat päättävät itse omista elämän valinnoistaan. Vapaaehtoisella on oikeus saada tukea omaan toimintaansa. Vapaaehtoisen oikeus tukeen toimiessaan vapaaehtoisena on keskeinen asia omassa tutkimuksessani, sillä tutkimukseni keskittyy vapaaehtoisten koulutuksen kehittämiseen ja tutkimuksen kautta selvitän, millaista tukea vapaaehtoiset kaipaavat toimiessaan tukihenkilöinä tai tukiperheinä.

Laki ei toistaiseksi määrittele Suomessa vapaaehtoistoimintaa. Vapaaehtoistoimintaan liittyvät periaatteet ja käytännöt ovatkin muodostuneet toimintaa organisoivien yhdistysten ja järjestöjen kokemusten kautta. Siten ne myös vaihtelevat riippuen järjestäjästä. Oleellista onkin, että vapaaehtoiset toimijat saavat asiaan kuuluvan koulutuksen, jossa periaatteet ja käytännöt käydään läpi vapaaehtoisen tehtävänkuvan lisäksi. Tärkein yleinen periaate kuitenkin on, että vapaaehtoistoiminta ei saa korvata ammatillista toimintaa. Sosiaalialalla vapaaehtoistoiminta usein täydentää ammatillista toimintaa. (Willberg 2015, 9-10.)

Vapaaehtoistyössä vapaaehtoiset käyttävät omia yksilöllisiä resurssejaan toisten hyvinvoinnista huolehtimiseen. Vapaaehtoisten osaamisen tärkein osa onkin siten heidän oma elämänkokemuksensa sekä henkilökohtainen tietonsa. Vapaaehtoistyö on tärkeä yhteiskunnallinen voimavara. Vapaaehtoistyötä on hyvin monenlaista, mutta kaikkea niitä yhdistää joustavuus, omaehtoisuus sekä oma valinta toimintaan mukaan lähtemisessä. Vapaaehtoistoimintaan sitoutuminen on yksi suuri tekijä toiminnassa. (Harju ym. 2001, 38; Yeung 2007, 153.)

Usein motiivina vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen on se, että vapaaehtoinen kokee saavansa siitä myös itselleen jotain. Muita motiiveja vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa ovat halu tehdä, saada uudenlaista sisältöä elämäänsä sekä uuden oppiminen. Vapaaehtoistoiminta voi myös tarjota lisää sosiaalisia suhteita ja tyydyttää vapaaehtoisen tarpeen kuulua johonkin.

Jokainen vapaaehtoinen osallistuu toimintaan omilla ehdoillaan oman elämäntilanteensa huomioiden ja määrittää ajan, mitä on siihen itse valmis käyttämään. Vapaaehtoistoimintaan pyritään sitouttamaan ihmisiä, mutta velvollisuutta sitoutumiseen ei vapaaehtoisilla kuitenkaan ole. (Harju ym. 2001, 36-37.)

Tutkimuksen mukaan vapaaehtoistoimintaan osallistuminen lisää vapaaehtoisten sosiaalisia suhteita, hyvinvointia ja onnellisuutta. Vapaaehtoiset kokevat tärkeäksi, että saavat jakaa asioita muiden ihmisten kesken sekä olla hyödyksi. (Gaymard & Chauvet 2016, 72, 80.) Myös Yeung (2004, 119-120) esittää, että tarve sosiaalisiin kontakteihin ja osallisuuteen on yksi merkittävä syy vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa. Yhteinen tekeminen tutuksi tulleiden ihmisten kanssa sekä uusien suhteiden luominen nousevat merkityksellisiksi tekijöiksi. Lisäksi vapaaehtoistoiminta voidaan nähdä keinona tuoda esiin omia arvoja sekä yleisesti ottaen ihmisistä ja tilanteista välittämisestä. Vapaaehtoisessa tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnassa vapaaehtoinen pääsee tutustumaan uusiin ihmisiin niin tuettavien lasten ja nuorten kuin myös muiden vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden myötä.

3.2 Vapaaehtoistoiminta ja sosiaalityö

Suomalainen hyvinvointivaltio on osittain muotoutunut palveluiltaan nykyisenlaiseksi vapaaehtoistoiminnan kautta. Monet sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten neuvolatoiminta, kotipalvelu, päihdetyö ja vammaistyö pohjautuvat alkujuuriltaan vapaaehtoistoimintaan. Järjestöt ovat käynnistäneet erilaisia palveluita tarpeen nähtyään ja myöhemmin kunnat ja valtiot ovat ottaneet ne vastuulle. Kuitenkin 1970-luvulla vapaaehtoistoimintaa ei juurikaan arvostettu, vaan se nähtiin tietynlaisena uhkana ammatilliselle toiminnalle. 1980-luvulla alettiin sosiaalipalvelujen suhteen nähdä laajemman tarjonnan olevan hyödyllistä palvelujen laadun ja tarjonnan kannalta. Nähtiin, että palveluja voivat tuottaa valtion ja kuntien lisäksi erilaiset järjestöt, kirkko sekä yksityiset yritykset. Kuntien vastuulla oli huolehtia, että tarvittavat palvelut ovat asiakkaiden saatavilla. 1990-luvulla vapaaehtoistoiminnan arvostus jälleen nousi, kun laman myötä kaivattiin lisää uusia toimijoita, joilla kansakunnan tilaa saataisiin kohennettua. Toisaalta taas lisääntyneet leikkaukset sosiaalipalveluissa ovat ajaneet palvelutilannetta siihen, että riskinä on, että kunnat ulkoistavat heille kuuluvia toimintoja vapaaehtoistoimintaa organisoiville toimijoille. (Harju ym. 2001, 77; Ruohonen 2003, 45-46, 50.)

Pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta rakentuu siis vahvasti valtion ja julkisen sektorin palveluiden sekä yksityisten yritysten tarjoamien palveluiden ympärille. Kolmas, pienempi osa tätä kokonaisuutta muodostuu kansalaisyhteiskunnasta. Kansalaisyhteiskunta sisältää muun muassa kansalais- ja järjestötoiminnan sekä vapaan sivistystyön. Kansalaisyhteiskunta on vuosien saatossa jäänyt hyvinvointiyhteiskunnan kolmesta osasta pienimmäksi. Kansalaisyhteiskunnan arvoille ja toiminnoille on kysyntää ja tarvetta. Ihmiset kaipaavat mahdollisuutta toteuttaa itseään työelämän ulkopuolellakin. Lähtökohtaisesti ihmiset usein haluavat tehdä hyvää ja kansalaistoiminta mahdollistaa hyvien asioiden parissa toimimisen ja muiden auttamisen. Kansalaistoiminnassa ei olla mukana rahan vuoksi tai pakotettuna, vaan aidosta halusta ja kiinnostuksesta. (Harju 2007, 12-13.) Kuntayhtymä Kaksineuvoisen organisoimassa koulutuksessa järjestäjäkumppanina on Järvilakeuden kansalaisopisto. Kansalaisopisto edustaa vapaata sivistystyötä ja näin ollen koulutuksen järjestämisestä vastaavat yhdessä julkinen sektori ja kansalaisyhteiskunta.

3.3 Vapaaehtoistoiminnan organisointi ja vapaaehtoisten koulutus

Vapaaehtoistoiminnan organisointia aloitettaessa, on oleellista määritellä vapaaehtoistoiminnan tarve. Mihin asiaan vapaaehtoistoiminnalla pyritään saamaan apua? Tämän jälkeen on selvitettävä, voidaanko tähän kysyntään vastata vapaaehtoistoiminnan keinoilla. Jotta vapaaehtoistoimintaa voidaan järjestää ja ylläpitää, se vaatii erilaisia resursseja. Rahan ja ajan lisäksi tarvitaan työntekijöitä kouluttamaan vapaaehtoisia ja organisoimaan toimintaa. Tärkeää on määritellä toiminnalle tavoitteet. Tavoitteen avulla on helpompi suunnitella vapaaehtoisille järjestettävää koulutusta, kun tiedetään mitä vapaaehtoisilta toimijoita odotetaan. Vapaaehtoistoimintaa järjestävä organisaatio on vastuussa toiminnan toteutuksesta, laadusta ja valvonnasta. (Harju ym. 2001, 77-78.)

Vapaaehtoinen tukihenkilö sitoutuu olemaan lapsen tai nuoren elämässä mukana turvallisena aikuisena sovitun ajan sekä toimimaan sovittujen tavoitteiden mukaisesti. Tukihenkilö on yhteistyössä lapsen tai nuoren asioista vastaavan työntekijän kanssa. Vapaaehtoiseksi tukihenkilöksi pääseminen edellyttää koulutuksen käymistä. Koulutuksen järjestää vapaaehtoisia rekrytoiva taustajärjestö. Koulutuksessa käsitellään tukihenkilötoimintaan liittyviä oleellisia teemoja ja asioita. Koulutuksen tavoitteena on myös vahvistaa tukihenkilön omia taitoja ja vahvistaa hänen luottamustaan niihin. (Korhonen 2005, 10.)

Vapaaehtoisen tukihenkilön onkin tärkeää tiedostaa omat rajansa auttajana. Lisäksi oleellinen osa vapaaehtoisen tukihenkilön toimintaa on koulutus. Koulutuksia järjestävät eri tahot ja niissä käydään läpi yleisesti ottaen vapaaehtoistoiminnan periaatteita. Sen lisäksi keskitytään, milaista tukihenkilötoiminta on ja mitä erilaisia teemoja siihen liittyy ja miten ne tulee huomioida. Tukihenkilön vastuut, velvollisuudet ja rajat tulee käydä koulutuksessa aina läpi. Esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekemisen perusteet ovat yksi konkreettinen asia, mikä on hyvä käydä koulutuksessa läpi. (Nuotio & Miettinen 2011, 198-199.)

Vapaaehtoisella tukihenkilöllä on oikeus saada toimintaansa tukea ja ohjausta toimintaa järjestävältä taholta. Näiden sisältö kuitenkin riippuu siitä, mikä taho toimintaa organisoii. Yleisesti ottaen tukihenkilöllä on kuitenkin aina mahdollisuus olla yhteydessä tuettavan omaan työntehtijään. Usein vapaaehtoisille tukihenkilöille järjestetään vertaistapaamisia, jossa vaitiolovelvollisuus huomioiden voidaan käydä läpi tukihenkilötoiminnan tuomia ajatuksia ja tunteita luottamuksellisesti. Myös lisäkoulutusta on mahdollista saada. Lisäkoulutuksen myötä vapaaehtoinen voi saada lisää tärkeää informaatioita tukitoimintaan liittyvistä aiheista sekä lisää motivaatiota toimintaan. Vapaaehtoisille tukihenkilöille saatetaan myös järjestää ajoittain virkistystoimintaa osoittamaan, että he tekevät tärkeää ja merkityksellistä työtä. (Korhonen 2005, 67-69.)

Vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa organisoivan tahon vastuulle kuuluu koulutuksen järjestämisen lisäksi tukisuhteiden koordinointi, tukihenkilöiden työnohjauksellisen tuen ja ryhmätapaamisten järjestäminen sekä virkistystoiminnasta huolehtiminen. Vertaistuen järjestäjällä on hyvä olla työnohjauksellista otetta työskentelytavassaan, jotta hän pystyy tarttumaan esiin nouseviin aiheisiin ja tuomaan tukihenkilöille niihin uudenlaisia näkökulmia tai neuvoja. Tukihenkilöille tulee myös järjestää henkilökohtaista tukea, eli heillä tulee olla tiedossa henkilö, jota voi tavoitella, mikäli kokevat tarvetta tuelle tai ohjaukselle. Tarvittaessa voidaan myös käydä läpi tarvetta keskeyttää tai päättää tukitoiminta. Vapaaehtoisen tukihenkilön oman henkilökohtaisen elämän mahdolliset muutokset ja haasteet on myös hyvä huomioida tukisuhteen aikana. (Nuotio & Miettinen 2011, 200-201.)

Sitoutuminen vapaaehtoistoimintaan rakentuu jo hyvin alkuvaiheessa, kun vapaaehtoinen muodostaa toiminnasta omia mielikuviaan, toiveita ja tarpeitaan. Toiminnan alkaessa koulutuksella on iso merkitys sitouttamiselle. Edelleen kun vapaaehtoinen toimii, on tärkeää, että hänelle tulee kokemuksia esimerkiksi uuden oppimisesta, muutoksesta ja merkityksellisyydestä. Näillä on tutkimuksien mukaan vaikutusta vapaaehtoisen sitoutumisessa vapaaehtoistoimintaa. (Yeung 2007, 164.)

Jotta vapaaehtoistoiminta pääsee alkamaan, on ensin löydettävä tukea kaipaavalle sopiva vapaaehtoistoimija. Tässä prosessissa tulee pyrkiä huomioimaan niin tuettavan kuin vapaaehtoisenkin toiveet ja tarpeet toiminnalle. Tärkeää on, että tuen tarvitsijan tilanteesta on riittävästi tietoa. (Harju ym. 2001, 84.)

Tiedottaminen on yksi oleellinen osa vapaaehtoistoiminnan organisoinnissa. Tiedottaminen on tärkeä keino saada hankittua uusia vapaaehtoisia toimintaan mukaan. Uuden toiminnan tunnetuksi tekeminen on pitkäaikainen prosessi, mikä rakentuu niin tiedottamiselle kuin toiminnan saamalle maineelle. Verkostotyön avulla voidaan saada yhteisesti toteutettua toimiva vapaaehtoistoiminnan malli. (Harju ym. 2001, 80-81.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käyn läpi opinnäytetyöni työelämäyhteyttä, prosessia ja tutkimuksellista taustaa. Miksi valikoitui juuri tämä aihe ja miten prosessi on edennyt sekä perustelen miksi valitsin kyseisen aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät. Nikander (2010, 433) kertoo, että laadullisen aineiston muuttamisella tekstimuotoon lukija pääsee lähemmäs tutkittavaa ilmiötä ja siten avautuu myös aineiston analyysi. Avoin ja läpinäkyvä analyysi lisää laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuuden lisäämisen vuoksi käyn tässä luvussa yksityiskohtaisesti läpi, miten oma analyysini eteni.

4.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimustehtävä

Tutkimukseni kohdistuu Kuntayhtymä Kaksineuvoisen Perhekeskus Kaislan lapsi- ja perhepalveluiden järjestämään vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden koulutukseen. Kyseessä on organisaation ensimmäinen itse toteuttama koulutus. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa lapsi- ja perhepalveluille tietoa siitä, miten koulutus on koettu sekä millaisia ajatuksia koulutuksen kehittämisestä nousee. Tutkimustehtävänä on siten selvittää, miten ensimmäinen vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden koulutus koettiin sekä miten koulutusta voidaan kehittää. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaista vapaaehtoistoimintaa on tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta?
2. Miten vastuukouluttajat ja koulutukseen osallistuvat kokevat tukihenkilö- ja tukiperhekoulutuksen?
3. Miten tukihenkilö- ja tukiperhekoulutusta voidaan kehittää?

4.2 Opinnäytetyön työelämäyhteys ja tutkimuksen eteneminen

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen on vastannut vuodesta 2009 jäsenkuntiensa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Vuonna 2021 Kuntayhtymä Kaksineuvoiseen kuuluvat Kauhavan kaupunki ja Evijärven kunta. Aukkaita Kuntayhtymän alueella on suunnilleen 19 000. Työntekijöitä Kuntayhtymä Kaksineuvoisella on suunnilleen 600. Kuntayhtymän alueella toimii viisi hyvinvointiasemaa: Alahärmässä, Ylihärmässä, kanta-Kauhavalla, Korttesjärvellä sekä Evijärvellä. Perusturvatoimisto sijaitsee kanta-Kauhavalla ja iso osa palveluista toteutetaan lähellä asiakasta,

jalkautuen asiakkaan kotiin ja asumisympäristöön. Kuntayhtymä Kaksineuvoisen toimintaa ohjaajat vastuullisuuden sekä ihmisarvoa kunnioittamisen arvot. 12-paikkaisella yhtymähallituksella on Kuntayhtymässä ylin päätäntävalta ja yhtymähallituksen jaostona toimii 5-jäseninen yksilöjaosto. (Kuntayhtymä Kaksineuvoinen, [viitattu 6.9.2020].)

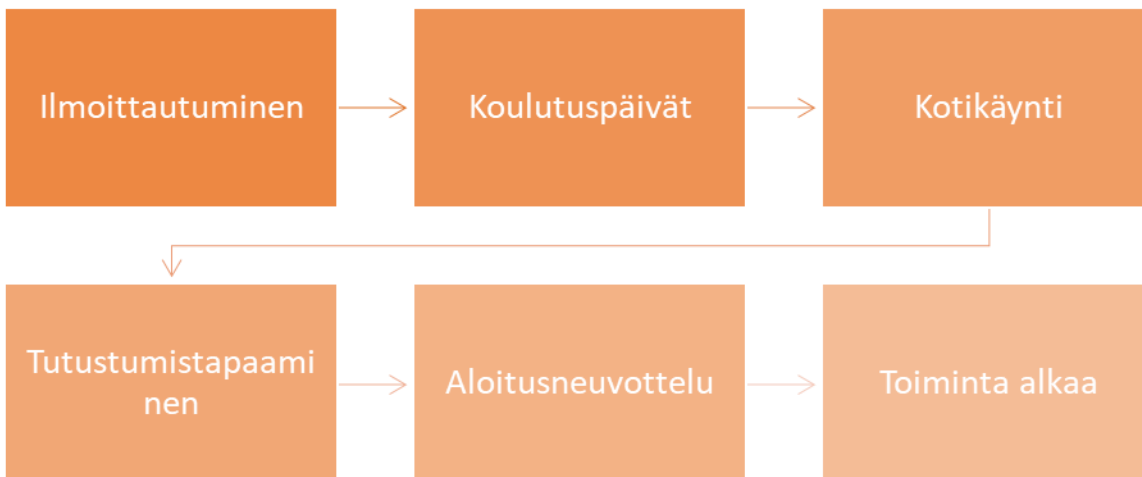
Perhekeskus Kaisla on osa Kuntayhtymä Kaksineuvoisen sosiaalipalveluita. Kuntayhtymässä on kehitetty oma perhekeskustoimintamalli, jonka alle on koottu yhteen eri tahot, jotka toimivat yhdessä lasten ja perheiden kanssa. Näitä tahoja ovat julkisen sosiaali- ja terveystalouden lisäksi seurakunta, järjestöt, koulu sekä varhaiskasvatus. Perhekeskuksella on yhteiset toimintamallit, jotta alueen lapsia ja perheitä voitaisiin palvella monialaisesti yhteistyötä tehden, jotta asiakkaiden palvelut eivät olisi pirstaloituneena eri tahojen kesken. Perhekeskus Kaislan lapsi- ja perhepalvelut tarjoavat alueelle muun muassa lapsiperheiden sosiaalityön ja lastensuojelun palveluita. (Kuntayhtymä Kaksineuvoinen 2019.)

Olin kesällä 2020 puhelimitse yhteydessä Perhekeskus Kaislan lapsi- ja perhepalveluiden johtavaan sosiaalityöntekijä (nykyisin sosiaalipalvelujohtajan) Terhi Järveen ja kysyin, olisiko hänellä jotain ideaa tai tarvetta opinnäytetyölle. Järvi kertoi syksyllä 2020 käynnistyvästä ensimmäisestä vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden koulutuksesta. Perhekeskus Kaislan lapsi- ja perhepalvelut kehittää toimintaansa ja palveluitaan kovasti, mutta harvoin niistä raportoidaan, saatikka tutkitaan. Pidimme Järven sekä koulutuksen kahden vastuukouluttajan kanssa elokuussa 2020 tapaamisen, jossa kävimme läpi koulutuksen sisältöä ja aikataulua. Lisäksi keskustelimme siitä, että opinnäytetyön tavoitteena olisi saada kokemuksia siitä, miten ensimmäinen koulutus on onnistunut ja miten sitä olisi hyvä kehittää eteenpäin.

Perhekeskus Kaislan lapsi- ja perhepalvelut järjestivät syksyllä 2020 yhteistyössä Järvilakeuden kansalaisopiston kanssa Kuntayhtymä Kaksineuvoisen ensimmäisen oman vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden koulutuksen. Järvilakeuden kansalaisopisto vastasi koulutuksen markkinoinnista, ilmoittautumisten vastaanottamisesta sekä koulutustilojen hankkimisesta. Perhekeskus Kaislan lapsi- ja perhepalvelut vastasivat itse koulutusprosessista. Ensimmäiseen järjestettyyn koulutukseen osallistui 7 ihmistä, joista 3 oli naisia ja 4 miehiä. Vastuukouluttajia koulutuksessa oli 2.

Kuviossa 1 on esiteltyä koulutuksen eteneminen kokonaisuudessaan alkaen ilmoittautumisesta ja päättyen tukihenkilö- tai tukiperhetoiminnan alkamiseen. Koulutus sisältää kolme koulutuspäivää, joiden jälkeen tukiperhetoiminnasta kiinnostuneiden luo tehdään

vastuukouluttajien toimesta kotikäynnit. Tämän jälkeen järjestetään tukihenkilön tai tukiperheen sekä tuettavan lapsen sekä hänen perheensä kanssa tutustumistapaaminen. Tutustumistapaamisen jälkeen sovitaan aloitusneuvottelu, jonka jälkeen toiminta voi alkaa.

Kuvio 1. Ensimmäinen koulutuskokonaisuus.

Perhekeskus Kaislan tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnassa läheisin tuki vapaaehtoisille on koulutuksen päätyttyä lapsen asioista vastaava sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä, vastuutyöntekijä. Vastuukouluttajat ovat mukana prosessissa aloitusneuvottelun pitämiseen saakka. Sen jälkeen vapaaehtoisten tukena ovat asiakkaiden vastuutyöntekijät. Vastuutyöntekijät tuntevat parhaiten oman asiakkaansa tilanteen ja osaavat sen myötä olla tukena vapaaehtoisille. Vastuukouluttajat keskittyvät itse koulutusprosessiin.

Perhekeskus Kaislan organisoimassa vapaaehtoistoiminnassa koulutuksen vastuukouluttajat tuntevat koulutukseen osallistuneet tukihenkilöt ja tukiperheet, muut työntekijät puolestaan tuntevat omat asiakkaansa ja asiakasperheensä. Yhdessä vastuukouluttajat ja lapsen asioista vastaava työntekijä pohtivat, kuka tukihenkilö tai tukiperhe sopisi kenellekin tukea tarvitsevalle lapselle tai nuorelle.

Tutkijana en osallistunut itse koulutukseen. Viimeisenä koulutuspäivänä kävin kuitenkin lyhyesti esittäytymässä sekä kertomassa tutkimuksesta, jotta kynnys tutkimukseen osallistumisesta madaltuisi.

4.3 Aineiston kerääminen teemahaastatteluilla

Keräsin aineiston yksilöhaastatteluina käyttäen teemahaastattelua. Teemahaastattelussa tarkoituksena on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimustehtävään peilaten. Teemahaastattelussa on nimensä mukaisesti etukäteen valittu teemat, joiden pohjalta haastattelu etenee. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.) Vaikka teemahaastattelun aihepiirit ovat ennalta määritellyt, ovat kysymysten tarkempi muotoilu ja järjestys avoimena. Tutkija kuitenkin varmistaa haastattelun aikana, että kaikki teemat ovat tulleet käsitellyiksi. (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018, 30.)

Teemahaastattelu on ikään kuin keskustelu, jossa tutkijan tavoitteena on saada selville haastateltavan näkemyksiä ja kokemuksia tutkimuksen aiheesta. Erona keskusteluun kuitenkin on, että haastattelu toteutetaan aina tutkijan aloitteesta ja sen tarkoituksena on aineiston hankinta tutkimukseen. Usein haastattelut myös nauhoitetaan toisin kuin keskustelut. (Eskola ym. 2018, 28.) Teemahaastattelu soveltui mielestäni hyvin omaan tutkimukseeni aineiston hankinnan menetelmäksi, sillä se ei ole liian strukturoitu ja antaa siten mahdollisuuden saada tutkittavasta aineistosta laajaa näkökulmaa esille. Tutkimukseni keskittyy kuitenkin toiminnan kehittämiseen, joten tietty selkeä runko oli haastatteluissa tärkeää olla, jotta fokus pysyi oikeassa asiassa.

Konsultoin opinnäytetyöprosessin aikana yhteistyötahoa muodostaessani teemahaastattelu-runkoja (liite 1 ja liite 2), jotta tutkimuksessa saataisiin kaikki tarpeellinen tieto esiin. Tein erilliset teemahaastattelurungot koulutuksen vastuuvetäjille ja koulutukseen osallistujille, sillä riippuen kumpaan ryhmään haastateltava kuului, olivat haastattelun teemat hieman erilaiset. Oletuksena oli myös, että etenkin vastuukouluttajille saattoi koulutuksen edetessä tulla mieleen asioita, joita olisi tutkimuksessa oleellista selvittää. Muodostin teemahaastattelun runkoa tutkimuskysymyksiin pohjautuen, pohtien millaisilla teemoilla ja tarkennuksilla saisin niihin kattavasti tietoa. Lisäksi perehdyin aiheen tutkimuksiin sekä muuhun kirjallisuuteen, joihin osa teemoista myös pohjautui. Kuntayhtymä Kaksineuvoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan koulutuksen prosessi toimi myös pohjana teemahaastattelun rungolle, sillä tutkimuksen kannalta oli oleellista saada kerättyä kokemuksia koko prosessista, ei pelkästään koulutuspäivistä. Sain myös koulutuspäivien sisällön rungon käyttööni.

Ammattikorkeakouluissa tehdyissä laadullisissa opinnäytetöissä aineiston koot eivät merkittävästi vaihtele, vaan aineisto on useimmiten pieni. Aineiston pieni koko ei ole laadullisessa tutkimuksessa merkityksellinen asia, sillä laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituksena

tilastollinen yleistys. Laadullisen tutkimuksen päämääränä on kuvata ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtää toimintaa tai antaa teoreettinen tulkinta tietyille ilmiölle. Näin ollen oleellista laadullisessa tutkimuksessa on, että aineisto kerätään sellaisilta henkilöiltä, jotka tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.) Oman tutkimukseni aineiston koon määrittäminen koulutukseen osallistuneiden määrää. Koska kyseessä oli Kuntayhtymä Kaksineuvoisen ensimmäinen koulutus aiheesta, ei aineistoa ollut mahdollista kerätä laajemmin. Toteutin teemahaastattelut yksilöhaastatteluina ja haastattelin tutkimukseeni seitsemän henkilöä. Osallistuneista kolme oli miehiä ja 4 naisia. Covid 19 -pandemian vuoksi kaikki haastattelut toteutettiin etäyhteyksien kautta, joko puhelimitse tai Teams-sovelluksen kautta. Nauhoitin haastattelut SeAmkin nauhurilla. Lisäksi Teamsin kautta toteutetut haastattelut nauhoitin ohjelman kautta. Haastattelut toteutuivat maaliskoukuun 2021 aikana. Käytin tutkimuksessani haastatelluista koodattuja lyhenteitä H1-H7. Koska tutkimukseen osallistujien joukko on rajattu tarkasti ja osallistujamäärä oli pieni, näin tunnistettavuuden suojaamisen vuoksi tärkeänä nimetä haastateltavat ainoastaan lyhenteillä H1=haastateltava 1, H2=haastateltava 2 ja niin edelleen sen sijaan, että erittelisin haastateltavien sukupuolia tai roolia koulutuksessa.

4.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Kanasen (2017, 134) mukaan laadullisen aineiston ensimmäinen käsittely on aineiston litterointi. Litterointi ei ole aineiston analysointia, vaan tekninen toimenpide, jolla aineisto tallennetaan kirjalliseen muotoon. Litteroinnissa on kolme eri tasoa; sanatarkka, yleiskielinen ja propositiotaso. Aineiston analyysimenetelmä vaikuttaa tarvittavaan litteroinnin tasoon, mutta aineistoon voi aina palata uudelleen, mikäli analyysimenetelmä muuttuu tai päätetään vasta litteroinnin jälkeen.

Litteroinnin taso määritellään aina asetettuihin tutkimuskysymyksiin sekä metodologiseen lähestymistapaan pohjaten. Mikäli tutkimus ei keskity haastattelun vuorovaikutuksellisuuteen, vaan sen sijaan enemmän asiasisältöön, litteroinnilta ei vaadita niin tarkkaa yksityiskohtaisuutta. Laadullisissa tutkimuksissa analyysi tehdään yleisesti litteroituun aineistoon pohjautuen, vaikka aineiston muuttaminen puheesta tekstin muotoon voidaan jo pitää aineiston analysoimisena. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa on kuitenkin usein niin runsaasti, että tutkimusongelmien ratkaisu ilman tekstimuotoon saatettavaa aineistomuotoa olisi hyvin haastavaa. On kuitenkin huomioitavaa, että litteroinnissa tutkija ei tuota kaikkea haastattelutilanteen informaatiota, sillä osa haastattelun vuorovaikutuksesta on muutakin kuin sanallista. Tutkija

tekee aineistoa litteroidessaan päätöksiä siitä, mikä on hänen tutkimuksensa kannalta relevanttia informaatiota. (Nikander 2010, 432-433; Ruusuvuori 2010, 424-425, 427-428.)

Tutkimukseni tutkimusongelma on asiakeskeinen, joten päädyin siihen, että litteroinnin ei tarvitse olla yksityiskohtainen tai sisältää taukoja, eleitä tai ilmeitä. Opinnäytetyön Tulos-luvuissa esitettävistä aineistoesimerkeistä on jätetty pois puhekielen toistoja (kuten niin, niinku, öö), sillä ne eivät olleet merkityksellisiä analyysin kannalta ja näin saatiin aineistoesimerkeistä helppolukuisempia. Lisäksi joissakin aineistoesimerkeissä on jätetty asiaan liittymättömät tekstit pois käyttäen (...) merkintää. Litterointi ja haastattelujen toteuttaminen toteutuivat lomittain. Yllätyin, miten paljon aikaa litterointi lopulta vei. Kuuntelin kaikki haastattelut läpi kokonaisuudessaan kaksi kertaa. Tarvittaessa vielä palasin johonkin epäselvään kohtaan uudelleen. Haastattelujen litterointi valmistui toukokuussa 2021. Litteroitua aineistoa kertyi 83 sivua. Litteroinnin jälkeen keskityin miettimään aineiston analyysimenetelmän valintaa.

Litteroinnin avulla kerätty aineisto muuttuu hallittavampaan muotoon ja litterointi nähdään oleellisena osana aineistoon tutustumisessa (Ruusuvuori, Nikander, Hyvärinen 2010, 13). Tutkimuksessani koin litteroinnin hyvin vahvana osana aineistoon tutustumisessa ja myös analyysimenetelmän valinnassa. Opinnäytetyön edetessä ja haastatteluita tehtäessä minulle alkoi muodostua ajatus siitä, että sisällönanalyysi voisi olla sopiva analyysimenetelmä tutkimukseeni. Litterointia tehdessäni tämä ajatus vahvistui.

Yleisesti ottaen laadullisessa tutkimuksessa usein haasteeksi nousee se, että aineistosta nousee esiin useita tutkijan mielenkiinnon herättäviä aiheita ja rajaaminen tutkimuksen kannalta oleellisiin asioihin on haastavaa. Tutkijan on siis kyettävä keskittymään mielenkiintoisessa aineistossa ainoastaan niihin asioihin, jotka ovat hänen tutkimuksensa kannalta oleellisia. Tutkijan tulee pitää aineistoa läpi käydessään mielessä oman tutkimuksensa tutkimuskysymykset ja rajattava aineistoa niiden perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104.) Vaikka itse tiedostin tämän mielestäni hyvin, lähdin silti analysoimaan liian laajaa aineistoa tutkimuskysymyksiini nähden. Aineistoa analysoidessani päädyin siis edelleen rajaamaan osaa aineistosta pois, kun huomasin, että ne eivät liittyneet oman tutkimusongelmani ratkaisemiseen, vaikka mielenkiintoista aineistoa olivatkin.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto ensin pelkistetään, sitten ryhmitetään ja lopuksi muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Tässä analyysimenetelmässä yhdistetään käsitteitä ja lopulta saadaan vastaus asetettuun tutkimustehtävään. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin

haasteena on kuitenkin, pystyykö tutkija todella kontrolloida analyysia siten, että se ei perustu minkäänlaisiin ennako-oletuksiin. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 109, 122, 127.) Alun alkaen nimenomaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi tuntui sopivan omaan tutkimukseeni. Kuitenkin perehdyttyäni menetelmään enemmän, huomasin ettei se täydellisesti sovikaan omaan tutkimukseeni, sillä olin muodostanut teemahaastattelun runkoa perehtymällä tutkimuksiin ja muuhun kirjallisuuteen vapaaehtoisuuteen liittyen. Muodostin teemahaastattelun runkoa näihin tietoihin pohjautuen, eli ohjasin jo siten tulevaa analyysivaihetta.

Osittain sisällönanalyysini onkin siten teorialähtöistä, jossa analyysia tehdään pohjautuen tiettyyn teoriapohjaan, malliin taikka auktoriteetin esittämään ajatukseen sekä testataan sitä (Tuomi & Sarajarvi 2018, 110, 133). Omassa tutkimuksessani teorialähtöisyys näkyy siten, että nostin teemahaastatteluun kehittämisen teemoiksi työnohjauksen, vertaistuen sekä lisäkoulutuksen, sillä niiden on nähty olevan vapaaehtoistoiminnassa oleellisessa osassa. Tutkimuksessani ei ole kuitenkaan tarkoitus enempää testata näiden teorioiden merkityksellisyyttä. Näin ollen olenkin päätenyt omassa analyysissäni soveltamaan aineisto- ja teorialähtöistä sisällönanalyysia.

Jo haastatteluja tehdessäni sekä aineistoa litteroidessani huomasin, että aineistosta nousi esiin teemahaastattelurungon ulkopuolinen iso kehittämisidea, markkinoinnin tehostaminen. Lisäksi haastatteluissa tuli esiin vertaistuki ja lisäkoulutus haastateltavilta itseltään ennen kuin itse tutkijana olin näitä teemoja nostanut esille. Haastatteluissa tuli esiin, että näitä teemoja oli pohdittu jo koulutuksenkin aikana keskusteluissa. Toki haastateltavat saivat myös etukäteen teemahaastattelun rungon luettavaksi, joten sekin on saattanut jo valmistaa ajatuksia eri teemoista. Koen kuitenkin, että näiden seikkojen vuoksi en voi pitää analyysiani puhtaasti joko aineisto- tai teorialähtöisenä, vaan enemmänkin näiden kahden sekoituksena.

Aineiston analyysi muodostui viidestä eri vaiheesta. Ensimmäinen vaihe sisälsi litteroidun aineiston lukemisen kokonaisuudessaan uudelleen. Toisessa vaiheessa etsin aineistosta vastauksia asettamaani kolmeen eri tutkimuskysymykseen. Teemahaastatteluni runko muotoutui tutkimuskysymysten perusteella, joten koin selkeimmäksi lähteä purkamaan aineistoa suoraan tutkimuskysymysten kautta. Tutkimuskysymysten alla jaottelin aineistoa teemahaastattelun rungon mukaisesti, jotta sain jaoteltua sitä pienempiin osiin ja aineisto oli hallitumpaa. Valitsin tutkimuskysymyksille eri värikoodit, jotta erotin vastaukset aineistosta. Käytyäni aineistoa läpi ja jaoteltuani aineistosta vastauksia kolmeen tutkimuskysymykseeni, aloitin aineiston alkupepärisilmäilyjen pelkistämisen, eli redusoinnin. Tässä kolmannessa vaiheessa loin taulukon (liite

3), johon kopioin toiseen sarakkeeseen alkuperäisilmaisuja ja toiseen sarakkeeseen loin näistä pelkistyksiä. Tämän jälkeen analyysin neljännessä vaiheessa loin jälleen uuden taulukon (taulukko 1), johon kopioin pelkistyksiä ja muodostin näistä ala- ja yläluokkia (klusterointi, alaluokittelu), kunnes analyysin viimeinen viides vaihe käsitteellistäminen eli abstrahointi valmistui. Kutsuisin tätä vaihetta Tuomen ja Sarajärven (2018, 105-106) esittelemän mallin mukaisesti teemoittelun ja tyypittelyn sekoitukseksi luokittelun sijaan, sillä määrien sijaan olin kiinnostunut siitä, mitä aiheesta oli sanottu ja teemoittelin aiheita niiden mukaisesti. Lisäksi myös ryhmittelin näitä teemoja yhtäläisyyksien mukaisesti. Joissakin teemoissa luokkia muodostui useampi kuin toisissa. Tein yhden tutkimuskysymyksen kerrallaan valmiiksi loppuun saakka, sillä se oli mielestäni selkein toimintatapa.

Taulukko 2 osoittaa, miten redusoinnin jälkeen muodostin aineistosta ala- ja yläluokkia, eli klusteroin sitä. Lopulta muodostin aineistolle yläluokan, mikä toimii samalla käsitteenä, eli abstrahointi valmistui. Tällä tavoin taulukoita muodostaen kävin aineistoa läpi ja lopulta yhdistin eri tutkimuskysymysten alle muotoutuneita ala- ja yläluokkia yhteen.

Taulukko 2 Analyysin neljäs vaihe, pelkistyksistä ala- ja yläluokkiin

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokat	Yläluokka
Lisää näkyvyyttä toiminnalle		
Tukiperheitä tarvitsee ihan tavalliset perheet		
Tuoda esiin ammatillisen ja vapaaehtoisen tukiperhetoinnin erot		
Mainonnan tehostaminen		
Tuoda esiin, että kyseessä on ns. kevyen tason toimintaa	Lisää näkyvyyttä toiminnalle	
Markkinoinnin kehittäminen, jotta saadaan enemmän ihmisiä mukaan toimintaan	Tuoda esiin, että kyseessä on tavallisia lapsia ja perheitä	Markkinointi
Markkinoinnin lisääminen	Ammatillisen ja vapaaehtoisen toiminnan erot	
Madaltaa kynnystä saada ihmisiä mukaan toimintaan	Tavallisuus riittää	
Informaation lisääminen aiheesta eri kanavien kautta		
Toiminnan normalisointi		
Toiminnassa mukana tavallisia lapsia		
Tavallinen perhe riittää, ei vaadita ammatillista pätevyyttä		

Päätökseni jaotella aineistoa tutkimuskysymysten sekä teemahaastattelun mukaisesti muodostui toimivaksi ratkaisuksi, sillä ala- ja yläluokkia oli helppoa yhdistää analyysin loppuvaiheessa näiden jaotteluin kesken. Osoittautui, että ala- ja yläluokissa oli hyvin paljon samoja teemoja esillä keskenään. Kuviossa 2 olen esittänyt, millaiseen ryhmittelyyn aineiston analyysi lopulta päättyi.

Kuvio 2. Analyysin lopputulos.

Aineistosta nousi esiin kaksi teemaa; kokemukset koulutuksesta sekä koulutuksen kehittäminen. Koulutuksen kokemukset jakoutuivat vielä neljään alaluokkaan ja kehittäminen puolestaan kolmeen alaluokkaan.

4.5 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on julkaissut tutkimuseettisen ohjeistuksen Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtana on rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden noudattaminen tutkimustyössä sekä tulosten erilaisessa käsittelyssä. Lisäksi eettisesti laadukkaassa tutkimuksessa käytetään tieteellisesti hyväksytyjä tiedonhankintaan, arviointiin ja tutkimukseen soveltuvia menetelmiä. Tutkimus tulee myös suunnitella, toteuttaa ja raportoida tieteellisen tiedon vaatimusten mukaisesti. Myös tutkimusluvut tulee olla hankittuna asianmukaisesti. Tutkijan sidonnaisuudet ja esteellisyydet tutkimukseen liittyen tulee olla etukäteen tiedossa ja tutkijan tulee tarvittaessa pitää-täytyä toiminnasta niiden mukaisesti. Tutkimukseen liittyvien toimijoiden kesken on tärkeää sopia tarkasti kunkin tahon roolista tutkimuksessa. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012, 6-7.)

Tutkimuksessani noudatin myös Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ihmistieteellisten tutkimusalojen laatimia eettisiä periaatteita. Lähtökohtana tutkimuksille, jotka kohdistuvat ihmisiin on, että tutkittavat henkilöt luottavat tutkimuksen tekijöihin sekä tieteeseen. Jotta tämä luottamus säilyy, tulee tutkimuksiin osallistuvien henkilöiden ihmisarvoa ja oikeuksia kunnioittaa. Tutkimukseen osallistuvalla tulee kertoa, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä tutkittavan päätöksellä osallistumisesta ole merkitystä hänen saamiinsa palveluihin tai rooliinsa tutkimukseen liittyvässä organisaatiossa. Lupa tutkimukseen osallistumisesta dokumentoidaan tutkijan toimesta. Tutkimukseen osallistuvalla on myös oikeus keskeyttää tai perua osallistumisensa tutkimukseen ilman perustetta. Tässäkään tapauksessa osallistujalle ei saa koitua päätöksestään haittaa. Tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä on myös oikeus saada riittävästi tietoa tutkimuksen sisällöistä sekä henkilötietojen käsittelystä. Lisäksi osallistujalle tulee avata tarkasti tutkimuksen käytännön toteuttamista. Tutkimuksen tavoitteet tulee kertoa selkeästi osallistujalle ja mahdolliset tutkimukseen osallistumisesta koituvat riskit ja haitat tulee kertoa. Lisäksi tutkimukseen osallistumisen hyödyt tulee kertoa realistisesti. Osallistujan tulee saada riittävästi aikaa perehtyä näihin tietoihin, joiden pohjalta hän tekee päätöksensä osallistumisesta. Tarvittaessa osallistujan tulee saada yhteys tutkijaan lisäkysymyksiä varten. (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen 2019, 8-9.)

Osallistuin koulutuksen viimeiseen päivään ja kerroin tulevasta tutkimuksestani koulutukseen osallistuville sekä vastuukouluttajille eettisten periaatteiden mukaisesti. Kerroin tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista ja ettei tutkimukseen osallistumisella ole vaikutusta heidän meneillään olevaan koulutukseen, eikä mahdollisesti myöhemmin toimimiseen vapaaehtoisena tukihenkilönä tai tukiperheenä. Lisäksi kerroin, että heidän henkilötietojaan ei käsitellä tutkimuksessa ja anonymiteetti säilytetään. Haastattelut tullaan nauhoittamaan, mutta aineisto tuhotaan tutkimuksen päätyttyä. Vain tutkijalla on pääsy aineistoon.

Suostumuslomakkeet, kirjallisen tiedon tutkimuksesta sekä tietosuojaselosteen välitin koulutukseen osallistujille koulutuksen vastuukouluttajien kautta, kun he olivat tekemässä koulutukseen liittyvää kotikäyntiä osallistujien luona loppuvuodesta 2020. Suostumuslomakkeet palautuivat minulle kirjekuorissa, jotka annettiin koulutuksen vastuukouluttajille samaisen kotikäynnin yhteydessä tai palautettiin Perhekeskus Kaislaan nimelläni. Kirjeet toimitettiin minulle alkuvuodesta 2021, oletuksella että siihen mennessä kaikki halukkaat olivat suostumuslomakkeet palauttaneet. Vastuukouluttajat muistuttivat koulutukseen osallistujia tekstiviestillä suostumuslomakkeen palauttamisesta, mikäli he halusivat osallistua tutkimukseen.

Lisäksi tutkimukseen osallistuminen kysyttiin kirjallisesti ja sitä ennen mahdollisille tutkimukseen osallistujille annettiin luettavaksi kirjallinen tiedote tutkimuksesta sekä tietosuojaseloste tutkimukseen osallistuvien henkilöiden yhteystietojen säilyttämisestä. Tutkimukseen osallistuja kirjoitti yhteystietonsa suostumuslomakkeeseen, josta tutkija sai ne tietoonsa sopiakseen haastatteluai-
kaa.

5 KOKEMUKSET TUKIHENKILÖ- JA TUKIPERHEKOULUTUKSESTA

Tutkimustehtävänä oli kehittää tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan koulutusta. Tutkimuskysymyksinä olivat, millaista vapaaehtoistoimintaa tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta on, miten koulutus koetaan sekä miten koulutusta voitaisiin edelleen kehittää? Tässä sekä seuraavassa luvussa käyn läpi tutkimukseni tulokset. Olen jaotellut tulokset kahteen eri osioon: kokemuksiin sekä kehittämisehdotuksiin. Tässä luvussa käyn läpi yleisesti kokemuksia koulutukseen liittyen. Ensimmäisessä toteutetussa koulutuksessa kaikki osallistuneet olivat lähtökohtaisesti kiinnostuneempia tukiperhetoiminnasta kuin tukihenkilötoiminnasta. Näin ollen haastatteluisakin näkyi painottuminen tukiperhetoimintaan.

Vaikka tutkimukseni tarkoituksena on kehittää vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden koulutusta, näen tärkeäksi tuoda esiin myös muita kokemuksia, joita koulutuksesta on muodostunut. Pelkkien kehittämisideoiden esiin nostaminen antaisi mielestäni liian suppean näkökulman koulutuksesta ja sen vuoksi yksi tutkimustehtävä oli koulutuksesta saatuihin kokemuksiin liittyvä. Koska kyseessä oli Kuntayhtymä Kaksineuvoisen ensimmäinen oma koulutus, koen tärkeäksi tuoda esille myös ensimmäisen koulutuksen onnistumisia ja tärkeäksi koettuja asioita, sillä nekin ovat oleellinen osa, kun mietitään koulutuksen kehittämistä. Käyn läpi haastateltavien kokemuksia koulutusprosessista kokonaisuudessaan, sisältäen siis koulutuspäivät, kotikäynnin sekä odotukset ja toiveet liittyen tutustumistapaamisiin ja aloitusneuvotteluihin.

5.1 Ryhmäkoko, tila ja kesto

Kaikki tutkimukseen osallistuneet kokivat koulutuksen ryhmäkoon, tilat sekä keston sopivina. Ensimmäisessä koulutuksessa oli mukana kaksi vastuukouluttajaa sekä seitsemän osallistujaa. Haastateltavat kokivat kaikki ryhmäkoon sopivaksi, vaikka osan mielestä se alkuun oli tuntunut pieneltä määrältä. Sopiva ryhmäkoko mahdollisti hyvän vuorovaikutuksen ja keskustelun ryhmän kesken. Koulutuksessa käytyjen keskustelujen merkityksellisyys nousi aineistossa esiin kaikkien haastateltavien puheenvuoroissa.

H2: Mä luulen, että kun oli tommonen pieni kompakti paketti niin ehkä kaikki uskalti sitte enemmän puhua ja tuua niitä mielipiteitänsä juluki.

H4: Olin aluks vahvasti sitä mieltä, että ompas vähä. Mutta sitte, mitä pitemmälle meni, niin mä olin sitä että olipas hyvä, että oli vähä. Että kyllä se äkkiä sitte, että se olis ollu semmosta x:n ja x:n tota monologia sielä, että keskenään ne kai olis

jutelleet jos se ois isompi ryhmä ollu. Että ei siinä olisi ehkä niin paljo sitte sitä puhetta tullu.

Koronapandemian vuoksi iso koulutustila riittävine turvaväleineen koettiin lopulta hyvänä, vaikka pieni intiimimpi tila olisikin osan mielestä luonut rennomman tunnelman. Koulutuksen kesto koettiin sopivan mittaiseksi, vaikkakin osa oli sitä mieltä, että joitain aiheita voitaisiin myös tiivistää ja siten koulutuksen kokonaiskesto lyhentyisi. Koulutuksen jakautuminen kolmeen eri lauantaihin mahdollisti osallistujille asioiden prosessoinnin omassa rauhassa ja tätä pidettiin tärkeänä asiana (H5 ja H6).

5.2 Koulutuksen sisältö

Koulutuksen sisältö koettiin monipuoliseksi ja etenkin kokemusasiantuntijoiden puheenvuorot olivat mieleenpainuvia ja tuottivat tärkeää käytännönläheistä informaatiota. Sisällön suhteen kenellekään haastatelluista ei noussut mieleen, että jokin aihe olisi jäänyt puuttumaan koulutuksesta, vaan koulutuksen sisältö koettiin riittävän monipuoliseksi. Erityisesti kokemusasiantuntijoiden puheenvuorot olivat merkityksellisiä, kuten seuraavista aineistolainauksista tulee esiin.

H1: No varmaan joo se vertaistuki tai tää niinku tukiperheen äiti oli varmaan se parasta antia.

H2: Ja sitte mä tykkäsin hirveesti siitä, että kun sielä kävi sitte niitä eri puolen ihmisiä kertomassa vähän niinkun lastensuojelusta ja tämmösestä, Että siinä tuli sitä näkemystä monelta kantilta. Ja psykologia ja mitä siinä nyt kävi niitä ihmisiä. Niin mä tykkäsin siitä.

Koulutuksessa jaettu materiaali toimi hyvin täydentävänä tekijänä luennoille. Yksi haastateltavista (H5) esitti toiveen sähköisistä lomakkeista. Käytössä ollutta materiaalia tärkeämmäksi kuitenkin nostettiin koulutuksen aikana käyty keskustelut, kuten eräs haastateltava (H7) toi esiin.

Haastateltavat kertoivat, että he kokevat saaneensa koulutuksesta tässä kohtaa riittävän pohjan toimiakseen vapaaehtoisena tukiperheenä. Kuitenkin, koska toiminta ei haastattelujen aikana ollut vielä kenellekään käynnistynyt, oli osittain myös vaikea arvioida koulutuksen antia (H7).

H3: Mutta justiin se, että päällimmäisenä kun aattelee, niin hyvä fiilis jäi ja ihan oli semmonen sitte koulutuksen lopuksi, että tietenkin me otetaan tukiperheen lapsi, että ei siinä arpoa tarvinnu mitenkään. Että ihan hyvä fiilis jäi ja paljon siitä sai ohjeita ja eväitä ja vinkkejä ja näin. Et ihan positiivinen fiilis jäi siitä koulutuksesta.

H5: (...) Mun mielestä oli hyvä tuo koulutus. Ainakin nyt tällä hetkellä tuntuu, että ihan sai hyvät eväät ja sitte kuitenkin sielä painotettiin sitä, että riittää että on ihan tavallinen perhe ja elää tavallista elämää.

Suurimmalla osalla osallistujista ei ollut erityisiä odotuksia koulutukselle, vaan he tulivat koulutukseen hyvin avoimin mielin. Heille, joilla oli odotuksia, olivat nämä odotukset toteutuneet.

5.3 Kotikäynnit, tutustumistapaamiset sekä aloitusneuvottelu

Koulutuspäivien jälkeen vastuukouluttajat tekivät jokaisen osallistujan luokse kotikäynnin. Kotikäynnin tarkoituksena on varmistaa, että ympäristö on sopiva tuettaville lapsille sekä muutoinkin tutustua enemmän perheen elinympäristöön, jotta siitä voi kertoa enemmän tuettaville lapsille ja heidän perheilleen. Vastuukouluttajat tutustuivat myös mahdollisiin perheen omiin lapsiin kotikäyntien aikana. Tukiperheen mahdollisten omien lasten osallistuminen kotikäynnille nähtiin tärkeänä, sillä tukiperhetoiminta koskettaa koko perhettä ja on oleellista, että myös perheen omat lapset saavat tuoda omia ajatuksiaan alkavasta toiminnasta esiin (H1, H6). Tukiperheen omien lasten tapaaminen on myös yksi oleellinen osa sitä, kun arvioidaan kuka tuettavista lapsista sopeutuisi parhaiten kyseiseen tukiperheeseen.

Kaikki haastateltavat kertoivat kotikäyntien sujuneen hyvin, vaikka alkuun oli saattanut hieman jännittää, että miten tarkasti kotia tullaan katsomaan. Kotikäyntien toteuttamista pidettiin välttämättömänä osana koulutusprosessia. Kotikäyntien kuvailtiin olleen lämminhenkisiä ja avoimia tilanteita, joissa oli mahdollista tutustua lisää koko perheeseen sekä käydä yksityiskohtaisemmin läpi tulevaa tukiperhetoimintaa.

H7: Se oli tuota sehän oli hyvin, hyvin positiivinen tilaisuus. Mäkin aattelin että tuota niin pitääkö täällä kaikki kaapit ja muut tuota niin syynätähän, että mitä sieltä löytyy ja onko tuota kaikki. Mutta nehän tuota tuli siinä juteltiin tuos keittiös ja käytiin asiota läpi ja se oli oikeen positiivinen kokemus, että tuota ei tehty tupatarkastusta. Sen verran varmahan kävivät, varmahan se on niinku tosi tärkiätä tuollaases, että käydähän kattomas vähä, että minkälais olosuhteis kukin asuu ja näkivät vähä tätä meirän pihamarkkia muuta siinä samalla. Mun mielestä se oli ihan mukava, tai torella mukava tilaisuus siinä jutella heirän kanssaan ja käydä läpitte näitä asiota.

Haastattelujen aikaan ainoastaan yksi tutustumistapaaminen oli toteutunut, joten kokemuksien sijaan haastatteluissa keskityttiin enemmän odotuksiin ja toiveisiin tuon tapaamisen suhteen. Haastateltavat toivoivat tutustumistapaamisen olevan mahdollisimman avoin ja luonnollinen tilanne, jossa tutustutaan puolin ja toisin. Haastateltavat toivoivat myös, että tutustumaan tulevalle lapselle tai lapsille jäisi käynnistä positiivinen kokemus. Koska erinäisistä syistä johtuen tutustumistapaamisia ei ollut yhtä lukuun ottamatta vielä aineistoa kerättäessä toteutunut haastateltaville, isona odotuksena oli ylipäänsä näiden tapaamisten toteutuminen viimein ja toiminnan käynnistyminen sitä myöden.

H3: Hirveästi mulla ei tavallaan oo toiveita eikä mitään, että hyvin avoimin mielin suhtaudun, mutta toki jos nyt aattelee, niin mitä mä mahdollisesti toivon, niin toki se, että se ois mahdollisimman rento ja luonteva ja se lapsi joka meille tulee tutustumaan, niin että se uskaltais hyvin rennosti munikin lasten kans jutella ja tulla leikkimään ja näin. Että sille lapselle jäis siitä semmonen miellyttävä ja mukava kokemus siitä käynnistä.

H4: Niin, ei mulla sillä tavalla sen suhteen mitään toiveita oo. Aino on tietenki se, että toivoo että ne ihmiset jotka sitte tuloo tänne, elikkä kenenkä lasta, lasta tai lapsia tarjotaan tukilapsiksi, tuettaviksi lapsiksi, että nekin olis sitte sillä tavalla mahdollisimman aitoja: Ei tartte niinku ryppyjä niin sanotusti silittää suoraks tai selittää mitään. (...)

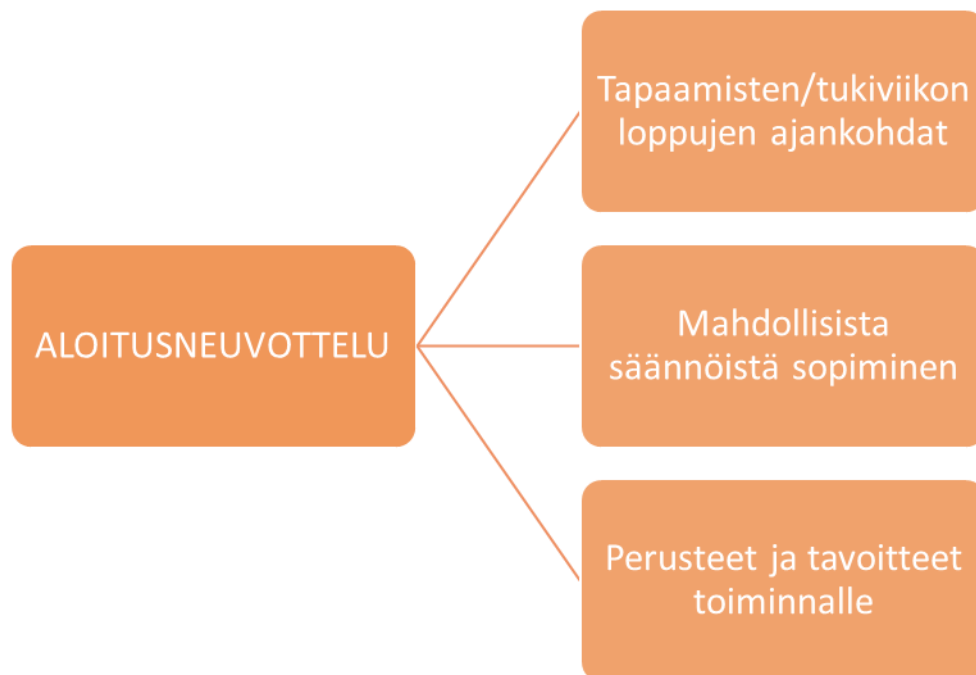
Aloitusneuvotteluita ei haastateltavien kanssa vielä ollut toteutunut ollenkaan aineistoa kerättäessä, joten haastatteluissa keskityttiin pohtimaan siihen liittyviä odotuksia ja toiveita. Kaikki haastateltavat nostivat esiin, että aloitusneuvottelussa on tarpeen sopia käytännön asioista, kuten tukiviikonloppujen ajankohdat sekä jonkinlaiset säännöt tukiviikonlopuille. Lisäksi toivottiin, että aloitusneuvottelussa käytäisiin läpi perusteet tukiperhetoiminnalle. Avoimuus tuettavan perheen tilanteesta nähtiin tärkeänä, jotta tukiperhe tietää lapsen tai lasten tilanteesta riittävästi. Haastateltavat näkivät tärkeänä myös sen, että aloitusneuvottelussa tuettava perhe saa tuoda omia odotuksiaan tukiperheeseen ja toimintaan liittyen esiin.

H2: Että me tietään tavallaan se, että mitä meiltä nyt tavallaan odotetaan. Ja sitte tietysti ihan sellasia perusasioita, että mitä toivotaan, että ei saa missään nimessä tehdä tai tällasia, ettei sitte mee niinku vikaan siinä sitte, että onki niinku aivan erit ajatukset. Varmaan ihan semmosia perusasioita.

H6: Niin toivoisin että sieltä tuloo selkeesti se, että mikä täs perhees on se tilanne, miksi ne on asiakkuudes ja miksi ajatellaan, että tukiperhe on heille hyvä. (...) Mutta aattelin, että sielä aloitusneuvottelus pitää tulla kaikki semmoset asiat, että jos, jos tukiperheen pitää huomioida tiettyjä asioita, niin ne pitää olla tiedos

heillä. Että ei niin, että ne joutuu pohtimaan, että olikos tää jo olemassaolevaa vai pitäiskö tästä erikseen olla yhteydes. Niin sen toivoisin, että se tulee jotenki selkeesti siihen, siinä sanottuna ääneen, että mitä kaikkea täs perhees on.

Muodostin haastattelujen pohjalta mallin (kuvio 3), jossa näkyy haastateltavien toiveet ja ajatukset aloitusneuvottelun sisällölle. Vastuutyöntekijä voi halutessaan hyödyntää mallia tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan aloitusneuvottelussa.

Kuvio 3. Toiveet aloitusneuvottelun sisällöstä.

Aloitusneuvottelun sisällöstä muodostui selkeät kolme osa-aluetta, jotka toivottiin käytävän neuvottelussa läpi. Tapaamisten tai tukiviikonloppujen ajankohtien sopimisen lisäksi haastateltavat toivoivat, että neuvottelussa myös keskusteltaisiin yhteisesti säännöistä, jotka liittyivät erityisesti tukiperhetoimintaan. Sääntöjä ei odotettu laadittavaksi neuvottelussa yksityiskohtaisesti, vaan enemmänkin toivottiin neuvottelun olevan paikka, jossa kukin saa tuoda omat näkemyksensä esiin isojen linjausten suhteen. Lisäksi neuvottelussa pidettiin tärkeänä tuoda esiin perusteet tukihenkilö- tai tukiperhetoiminnalle ja siten asettaa myös tavoitteet sille.

5.4 Koulutuksen järjestäminen Kuntayhtymä Kaksineuvoisen toimesta

Haastateltavista viisi nosti esiin nimenomaan omalla paikkakunnalla järjestetyn koulutuksen olleen merkityksellinen asia toimintaan mukaan lähtemisessä. Haastateltavista osa (H2, H5, H7) oli pidempään jo miettinyt tukiperhetoimintaan osallistumista, mutta koulutuksia ei ollut järjestetty lähialueella, joten osallistuminen oli jäänyt suunnitelman tasolle. Kun tieto koulutuksen järjestämisestä omalla paikkakunnalla tuli, oli päätös osallistumisesta helppo.

Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan järjestäminen omana toimintana oli ensimmäisen koulutuksen perusteella toimivampi ratkaisu verrattuna aiemmin ostopalveluina hankittuihin tukimuotoihin. Omana toimintana järjestettäessä lasten vastuutyöntekijöillä on tukihenkilöihin sekä tukiperheisiin suora yhteys ja sekä vastuukouluttajilla reaaliaikainen tieto siitä, minkä verran toimintaa on mahdollista tarjota uusille lapsille. Koulutuskokonaisuuden myötä vapaaehtoiset tukihenkilöt ja tukiperheet tulevat myös suoraan tutuimmaksi työntekijöille, mikä puolestaan edesauttaa löytämään sopivimmat tukihenkilöt ja tukiperheet lapsille. Myös tiedonkulku koettiin paremmaksi, kun toimintaa toteutettiin oman organisaation toimesta.

H1: Jotenki ite nyt kokee käytännön työssä, että tästä on se yks välilinkki pois. Tää on selkeempää ku tää on tavallaan langat omassa käsissä Kaksneuvosella. Eikä oo niitä muita organisaatioita tai ylipäätään ylimääräisiä ihmisiä siinä välissä, että suora linkki meihin: me ja tukiperheet ja asiakkaat. Meillä tavallansa sitten, me tiedetään ne ketkä tarvii tukiperheitä ja sit me tiedetään minkälaisia tukiperheitä meillä on. Niin mun mielestä se on tosi paljon sujuvampaa näin.

H6: Pääosinhan meidän tukiperheet on ollu sitte järjestöjen, Pelastakaa lapset ry:n tai Nuorten ystävien tai vastaavien kautta. Ja vaikka aattelee, että se on järjestö, niin sieltä kauttaki on ollu tosi hankala saada. Ja se on jotenki tosi työläs prosessi myös näitten järjestöjen kautta ollu se, että kuinka ne lähtee sitte täsmöttämään, että minkä lapsen tarpeisiin mikäki perhe vastaa. Niin ne on tosi pitkiä. Ja silti sieltä ei välttämättä löydy perhettä, vaikka ne tekee sen työn. Ja sitte mä aattelen, että toinen asia on se, että se myös maksaa aika paljon siihen nähden, että minkälaisella toiminnalla sitä saadaan aikaan ittekin. Että vaikka tää vieki työaika nyt meiltä kouluttajilta tän koulutuksen muodos ja sitte niihin perheisiin tutustumisen muodos, niin koen että täs enemmän sillä rahalla saa vastetta siihen, että meillä ittellä on tiedos se, että minkälaisia nää perheet on ja on paljon helpompi toimia tos tiimis niin, että kun puhutaan jostain lapsesta, niin on helpompi miettiä sitte niitä tukiperheitä jo valmiiksi että kuka niistä sopis.

Koulutus järjestettiin yhteistyössä Järvilakeuden kansalaisopiston kanssa. Kansalaisopiston vastuulla oli markkinointi, ilmoittautumisten vastaanottaminen sekä koulutuksen tilojen

varaaminen. Yhteistyö kansalaisopiston kanssa koettiin toimivana ja yhteistyö jatkuu tulevien koulutusten kanssa samansisältöisenä.

6 TUKIHENKILÖ- JA TUKIPERHEKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN

Toisessa tulosluvussa tuon esiin tutkimustulokset, jotka liittyvät vapaaehtoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan koulutuksen kehittämiseen. Aineistosta nousi esiin koulutuksen kehittämiseen liittyen kolme eri näkökulmaa: toiminnan organisointiin liittyvät kehittämistoimet, koulutuksen sisällön kehittäminen sekä markkinointi.

6.1 Toiminnan organisointiin liittyvät kehittämistoimet

Aineistosta nousi esiin kolme teemaa, jotka liittyivät koulutuksen organisointiin. Ensimmäinen näistä teemoista oli riittävä työaika vastuukouluttajille koulutusprosessin aikana. Vaikka koulutuspäiviä ei ole monta ja koulutuksen suurin suunnittelutyö on jo tehtynä, vie vapaaehtoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan käynnistämisen prosessi kokonaisuutena kuitenkin oman aikansa. Jotta toiminta saataisiin käynnistymään koulutuspäivien jälkeen mahdollisimman tehokkaasti, on vastuukouluttajilta löydettävä riittävästi aikaa kotikäynneille, tutustumistapaamisille sekä aloitusneuvotteluille. Tämän jälkeen vastuukouluttajien rooli päättyy koulutusprosessin osalta. Vastuukouluttajat kuitenkin edelleen uusien koulutusten lisäksi koordinoivat tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa muutoin ottamalla vastaan toiveita uusista tukisuhteista ja etsien sopivia vapaaehtoisia tukihenkilöitä ja tukiperheitä koulutettujen joukosta. Toiminnan käynnistyminen ilman kohtuuttomia viivästyksiä on mielekästä ja tärkeää niin vapaaehtoisten toimijoiden kuin tuettavien lasten ja heidän perheidensäkin kannalta.

H2: No se varmaan mikä mulla tuli mieleen, että toki tää korona nyt tässä sekaa varmaan yhtä sun toista asiaa niinku nyt tänä aikana, mutta ehkä että tulevaisuutta mieltien niin mä ehkä tykkäisin ite niinku että se menis silleen niinku ne käynnitkin niinku vähä nopeammalla aikataululla. Että mä ymmärrän sen toki että on niinku työt sosiaalityöntekijöilläkin muutakin kun pelkät tukiperhetoiminnat, mutta tavallaan niinku, että sais aika silleen nopsasti sen kotikäynnin ja niinku ja sitte varsinkin jos on niitä lapsia jo siinä jonossa että niinku se lähtis silleen sujuvasti käyntiin. Että tota niin jotenkin olis vielä sitte niinku muistissa kaikki ja niinku et se, se vaan niinku lähtis sitte siitä.

Toinen organisaation kehittämiseen liittyvä teema on informaation kulku organisaation sisällä omasta tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta sekä erityisesti toiminnassa mukana olevien vastuutyöntekijöiden roolien tiedostaminen. On tärkeää, että lapsi- ja perhepalveluiden työyhteisössä on tiedossa prosessi, miten asiakkuudessa oleva lapsi tai nuori voi saada Kuntayhtymä Kaksineuvoisen kouluttaman vapaaehtoisen tukihenkilön tai tukiperheen.

H1: Ja sitten se, että on selvä, selvät pelisäännöt niinkun meillä lapsi- ja perhepalveluissa, että mikä on se tahti miten edetään. Että siinä on selkeä niinkun struktuuri ja toimintamalli mikä meillä jo aika hyvin kyllä on, että on tehty siitä sellanen niinkun selkeä lomake, että miten tämä prosessi etenee. Ja sitten se, että kuntayhtymässä olis tai että täällä lapsi- ja perhepalveluis olis hyvä, että siellä olis niinkun, niinku onki tällä hetkellä on että on xx ja xx, ne henkilöt ketkä tätä tavallaan koordinoi, niin niin se on hyvä pitää niin, mutta se että sille pitää antaa sitte tarpeeksi aikaa. Varsinkin nyt sitten vielä, kun alkaa uudet koulutukset, niin se on yllättävän työllistävää.

Kolmas toiminnan organisoimisen kehittämiseen liittyvä teema oli vastuutyöntekijän rooli. Vastuutyöntekijän, eli lapsen asioista vastaavan sosiaaliohjaajan tai sosiaalityöntekijän, roolista nousi haastatteluissa esiin erilaisia toiveita. Kun koulutustoimintaa ollaan vasta aloittelemassa, on hyvä hetki luoda vastuutyöntekijälle selkeä rooli, mitä häneltä toiminnan suhteen odotetaan. Kun vapaaehtoista tukihenkilö- ja tukiperhepalveluita toteutetaan ostopalveluina, ei lapsen asioista vastaava työntekijä ole itse yhteydessä tukihenkilöön tai tukiperheeseen, vaan palveluntarjoajan työntekijään. Kuitenkin tuotettaessa palvelut omana toimintana, on myös lapsen asioista vastaavalla työntekijällä erilainen rooli, kun hän on suorassa yhteydessä tukihenkilöihin ja tukiperheisiin toiminnan aikana.

Lapsen asioista vastaavan työntekijän eli vastuutyöntekijän toivottiin olevan tietoinen tuettavan lapsen tai lasten tilanteesta ja välittävän tarpeelliset tiedot ja muutokset tukiperheelle. Vastuutyöntekijän koettiin tarpeen olla myös tavoitettavissa helposti. Oletuksena ei ole, että yhteyden saisi välittömästi, mutta tietoa milloin asiaan voitaisiin palata, pidettiin tärkeänä. Toiminnan alkuvaiheessa yhteydenpidon toivottiin olevan tiiviimpää. Vastuutyöntekijän rooliksi nähtiin tukiperheiden tukeminen ja työnohjauksellisen työnnotteen hyödyntäminen.

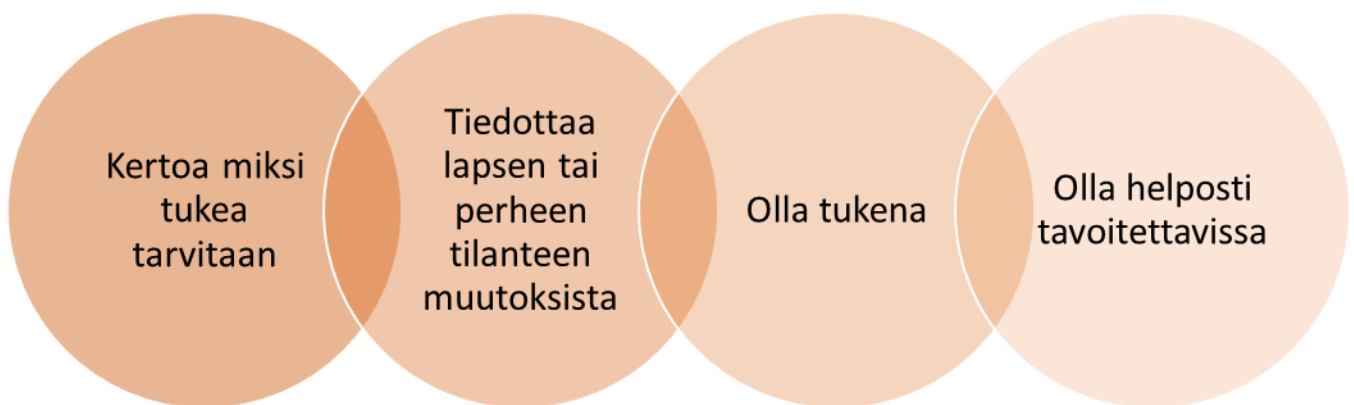
H2: Sitä mä mietin, että ainakin varmaan sitten kun ne lapset on ollu, että varmaan siinä alussa kun on vielä kaikki alussa niin olis tiiviimmästi yhteydessä sitte. Että jos jotain on mitä miettii, niin sais juteltua sen heti pois ja se ois ehkä sujuvampaa sitte ku siinä alus. Sitte ku se on ollu jo jonku aikaa ja toimii ja kaikki on tuttua ja semmosta, niin ei siinä sitte välttämättä niinkään usein tarttisi ainakaan yhteyttä pitää. Että toki sitte, että siinä on sitte mahdollisuus, että jos jotain on, että on se numero mihin soittaa sitte, että on niinku joku semmonen tuki siellä kumminkin olemassa.

H3: No ehkä sen mitä mä toivon niin se, että sen mitä nyt laki antaa myöten, niin se että mahdollisimman tarkasti olis kerrottu siitä lapsesta ja sen tilanteesta ja kotioiloista ja muista. (...) Niin tietää vähän, että jos siellä on jotain ongelmia ollu kotona joissain asioissa ja näin, niin tietää sitte etukäteen ite sitte varautua niihin ja kiinnittää huomiota. Ehkä se on niinku se tavallaan ennakkobriiffaus mitä mä kaikkein

eniten siltä niinku odotan. (...) Toki tietysti se mitä mä toivon, että sitte sille uskaltais rohkeasti soittaa ja kysyä jos on jotain ongelmia ja näin, että olis sillä tavalla helposti lähestyttävä (...) ja sillä tavalla, että olis helppo saaha yhteys.

H6: No varmasti niinku sen tukiperheen huomioimisen siinä, että jos jotain perheen tilantees muuttuu oleellista tai tapahtuu vaikka äkillisesti, niin että se tukiperhe pidetään aina mieles, että se tietää myös niistä muutoksista. (...)

Näiden tutkimuksessa esiin nousseiden ajatusten ja toiveiden pohjalta muodostin Vastuutyöntekijän roolit -kuvion (Kuvio 4.) Kuviossa on jaoteltuna vastuutyöntekijän neljä roolia. Kuvio voi auttaa selkeyttämään vastuutyöntekijän työnkuvaa suhteessa vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden kanssa toimimisessa.

Kuvio 4. Vastuutyöntekijän roolit.

Vastuutyöntekijältä odotettiin ensisijaisesti tukena olemista mahdollisissa haastavissa tilanteissa. Lisäksi tärkeäksi nähtiin lapsen tai nuoren tilanteessa tapahtuvissa mahdollisista muutoksista kertominen sekä myös tuen tarpeen perusteiden esiin tuominen. Vastuutyöntekijän toivottiin olevan myös helposti tavoitettavissa. Tavoitettavuudella ei oletettu vastuutyöntekijän pystyvän olemaan koko ajan tavoitettavissa, vaan toivottiin hänen kertovan yhteydenoton jälkeen, milloin hänellä olisi aikaa keskustella.

6.2 Koulutuksen sisällön kehittäminen

Koulutuksen sisältöön liittyviä suurimpia kehittämisideoita olivat koulutuspäivien järjestyksen muokkaaminen, koulutuksen keston lyhentäminen sekä vertaistuen järjestäminen. Jonkin verran ehdotettiin myös koulutuksen sisältöön muutoksia.

Haastateltavat nostivat esiin kokemusasiantuntijan puheenvuorojen olleen merkityksellisiä ja saaneensa sitä kautta tärkeää tietoa toiminnasta. Haastatteluissa nousikin esiin toiveita siitä, että nämä puheenvuorot ajoitettaisiin mahdollisimman alkuvaiheeseen koulutusta (H3, H4). Sen avulla osallistujat saisivat heti hyvin käytännönläheisen näkemyksen siitä, mitä toiminta todellisuudessa on. Haastateltavista osa koki alun lakiosuuden hieman säikäyttäneen heidät, luoden toiminnasta liian haastavan kuvan. Tämä käsitys oli sitten muuttunut kokemusasiantuntijan puheenvuoron ja koulutuksen edetessä. Ehdotuksena olikin, että lakiosuus tulisi koulutuksessa hieman myöhemmin, vasta kun toiminnasta olisi ehditty keskustella enemmän. Haastateltavat toivat koulutuksen sisällön kehittämiseen liittyen esiin toiveen, että tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta kerrottaisiin mahdollisimman käytännönläheisesti.

H4: Kyllä joo se oli siis kuitenkin se oli aika niin sanotusti ”diippii shittii” siinä aluks, että siinä lähetettiin niitä kaikkia lakiasioita käymään läpi. Tietyllä tavalla että kun siinä olis ollut se jonkunlainen niin sanottu johdatus tukihenkilönä, tukiperheenä olemiseen, että mitä se semmonen niinku käytännön työ ja siinä perheenä tai henkilönä olemisen on, ja vähän käyty sitä läpi. (...) Sitte se iltapäivä niin tukihenkilö- ja tukiperhe, siis meillähän oli se äiti kertomassa kun hänen tyttänsä oli sielä. Niin se oli tosi hyvä, että siinä sen näki, että oikeesti ne on ihan. Ku siinä tuli vähä semmonen säikähdys siinä alakuun, ku puhuttiin kaikesta niistä pahimmista tapauksista paljon. Niin se oli ehkä silleen, että siihen ois kaivannu, että oltas painotettu sitä, että se on se yks prosentti hommasta.

Koulutuksen keston liittyen aineistosta on pääteltävissä, että kolme kokonaista koulutuspäivää on hieman ylimitoitettu kesto koulutukselle. Haastateltavat toivat esiin, että koulutus oli sopivan mittainen, pidempi sen ei olisi tarvinnut olla. Toisaalta kuitenkin haastatteluissa tuli ilmi, että viimeinen koulutuspäivä oli ollut suunniteltua lyhyempi, sillä kaikki aiheet oli jo ehditty käsitellä. Vastuukouluttajat päätyivätkin ensimmäisen koulutuksen jälkeen lyhentämään koulutuksen keston 2,5 päivään. Jatkossa koulutus on siis kolmen kokonaisen lauantain sijaan kaksi lauantaita sekä yksi arki-ilta.

Vertaistuen tarve nousi haastatteluissa vahvasti esiin, sillä kaikki haastateltavat toivat esiin sen tarpeellisuuden. Haastateltavat näkivät tarpeelliseksi, että olisi säännöllisiä tapaamisia, joissa

voitaisiin luottamuksellisesti keskustella tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaan liittyvistä tunteista ja tilanteista. Vertaistuen kautta vapaaehtoiset saisivat käydä keskustelua toiminnan esiin nostamista asioista ja samalla oppisivat toisiltaan. Vertaisryhmätapaamisia voitaisiin järjestää yhdessä kaikkien koulutettujen ja toiminnassa mukana olevien vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden kanssa. Eräs haastateltava (H4) nosti esiin, että etenkin tukihenkilöillä voi olla tarve vertaistuelle, sillä he toimivat vapaaehtoisina yksin toisin kuin tukiperhetoiminnassa, jossa yleensä mukana on pariskunta.

H5: Joku tilaisuus olis kiva, niinku siis joskus vaikka kerran vuodessa tai jotain. Että olis vaikka joku, joku tota niinku infromatiivinen osio, että vähä jotaki tietoa kerrattais tai annettais tai jotaki. Ja sitte että olis vapaata keskustelua ja vaikka saisi siinä jutella ja jotaki, en mä tiedä. Tai vaikka sitte, että mentäis tukiperheet yhdessä jonnekki jotain tekemään, jotain kivaa.

H6: Kyllä mä ajattelisin, että niinkun, niinkun että verrattuna semmoseen jotka on jonkun järjestön kautta, niin mä uskon että järjestön kautta sä saat sit semmosta vähä niinku yleistä tietoa ja saattaa tulla koulutuksia ja saattaa olla että sieltä sitte tuleeki johki kutsu semmoseen, että alueen tukiperheet tai tän tyyppisiin tapaamisiin. Niin kyllä mä aattelin, että jotenki ne ihmiset jotka siinä ensimmäises koulutukses oli, et ne niinku tuli tutuiksi toisillensa siinä ja ne selkeesti oli sellasia keskustelevia ihmisiä. Niin aattelin, että he kyllä varmasti hyötyis siitä, että vois sitte semmosis tapaamisis jakaa niitä ajatuksia ja tota niin niin oppia toisiltansa ja purkaa ehkä jotaki, mitä ei kenenkään muun kans tuu purettua. Niin näkisin, että se on hyvä. Mutta toki niinku vasta siinä vaihees, kun kaikilla pyörii, pyörii se homma täysillä niin, niin sitten siihen ehkä on, on enemmän sitä aihetta.

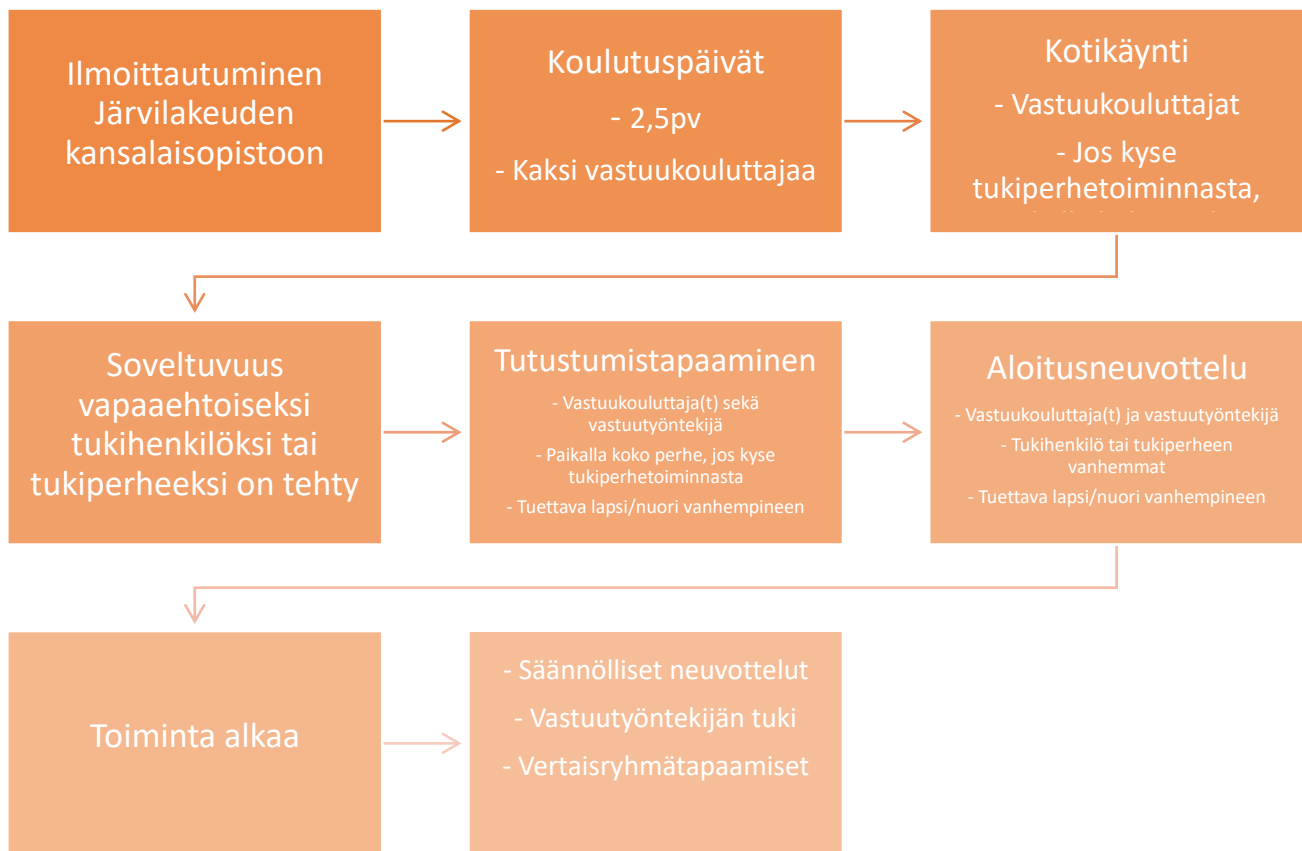
Vastuukouluttajat toimisivat tapaamisten koollekutsujina ja niitä olisi 1-2 kertaa vuodessa. Lisäksi vertaistukitapaamisiin voitaisiin sisällyttää tarpeen mukaan pieni lisäkoulutusosio. Huomioitavaa tuloksissa on, että lisäkoulutusta ei nostettu haastatteluissa kehittämistarpeisiin, joten tästä voidaan tehdä päätelmä, että koulutuksen sisältö nykyisellään on riittävä ja toimiva ja mahdolliset vertaistukitapaamiset mahdollistaisivat tarpeen tullen lisäkoulutuksen.

Työnohjaus ei noussut esiin kehittämisen tarpeita pohdittaessa. Työnohjausta tärkeämmäksi koettiin vertaistukitapaamiset sekä vastuutyöntekijältä saatava tuki. Lisäkoulutuksen ja työnohjauksen tarve tulisi kuitenkin olla mahdollista arvioida yksilöllisesti, mikäli sellainen tilanne tulee. Tutkijalle jäi joistakin haastattelutilanteissa tunne, että haastateltavat ymmärsivät työnohjauksen eri tavalla, kuin millaisena tutkija puolestaan sen ajatteli olevan. Tämäkin saattoi osaltaan vaikuttaa haastateltavien näkemykseen siitä, onko työnohjaus tarpeellista vai ei.

Yksi haastateltava (H5) toi esiin haasteen koulutuksen monipuolisessa sisällössä, jossa vieraita puhujia on useita. Tällöin puhujien käsitteet saattavat erota keskenään ja se saattaa tuottaa alkuun hämmennystä koulutukseen osallistuville. Koulutuksen sisältöä suunniteltaessa ja toteutettaessa olisikin hyvä, että kaikilla puhujilla olisi samat käsitteet käytössä.

Tukiperhetoiminnassa tukiperheen mahdolliset omat lapset ovat luonnollisesti tiiviisti mukana toiminnassa. Tukiperheiden lapsille toiminta on iso muutos ja se saattaa aiheuttaa heissä erilaisia tunteita. Yksi haastateltava (H5) pohtikin, olisiko jossain kohtaa mahdollisesti tarve saada tukea oman tai omien lasten mahdollisiin reaktioihin tukiperhetoimintaan liittyen. Tämän aihepiirin sisällyttämistä koulutukseen kannattaa siten myös tarkastella.

Tein vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden koulutusprosessista tutkimustulosten mukaisen päivitetyn version (Kuvio 5). Kuvio auttaa selkeyttämään, miten koulutusprosessi etenee ja missä vaiheessa kukin työntekijä on mukana.

Kuvio 5. Kehitetty koulutusprosessi tutkimustuloksiin pohjautuen.

Tutkimustulosten perusteella suurimmat muutokset koulutuskokonaisuudessa olisivat koulutuksen lyhentyminen puolella päivällä sekä koulutuspäivien sisällön muokkaaminen. Uudessa koulutusprosessimallissa on tarkemmin avattuna eri vaiheiden tarkoitus.

6.3 Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan markkinointi

Markkinoinnin lisääminen vapaaehtoisesta tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta sekä koulutuksesta nousi isona teemana esiin aineistosta. Haastateltavat toivat esiin ajatuksiaan siihen, miten markkinointia voitaisiin tehostaa ja mitä kanavia hyödyntäen. Kuntayhtymä Kaksineuvoisen, Kauhavan kaupungin sekä Järvilakeuden Kansalaisopiston internetsivustot olivat sellaisia, joiden oletettiin olevan hyviä kanavia markkinoida alkavaa koulutusta ja toimintaa ylipäänsä (H3, H5, H7). Lisäksi haastatteluissa nostettiin esiin yhteistyö paikallisen Mannerheimin lastensuojeluliiton sekä seurakunnan kanssa (H4, H5). Sosiaalisessa mediassa Kauhavan alueen puskaradio -ryhmän arvioitiin olevan myös yksi hyödyllinen markkinointikanava. Myös perinteiset paperiset mainokset nostettiin esiin sekä eri internetsivustojen ponnahdusmainokset (H7).

Iso osa koulutukseen osallistujista oli saanut tiedon koulutuksesta tietyllä tapaa sattuman kautta. Osa oli nähnyt koulutuksesta informaatiota Järvilakeuden kansalaisopiston kanavien kautta, mutta unohtanut asian. Osa oli muistanut asian uudelleen saadessaan aiheesta muistutuksen työsähköpostiinsa. Osa koulutukseen osallistuneista oli saanut henkilökohtaisesti informaatiota alkavasta koulutuksesta, eikä ollut nähnyt mainontaa muutoin. Näiden kokemusten perusteella aineistosta nousikin vahvasti esiin markkinoinnin tehostamisen tarve. Haastateltavat pohtivat, mitkä olisivat ne markkinointikanavat, joilla voitaisiin tavoittaa uusia ihmisiä ja saada heitä kiinnostumaan toiminnasta. Osalla haastateltavista oli kokemus, että kunhan vain ihmiset tulisivat toiminnasta tietoisiksi, he lähtisivät toimintaan itsekkin mukaan. Oleellista on siis itse toimintamuodoista kertominen sekä myös sen painottaminen, että koulutuksen on nykyisin mahdollista saada Kuntayhtymä Kaksineuvoisen toimesta Kauhavalla.

H6: Mutta just tohon tietosuuteen, koska kyllähän se monelle oli vähä niinku yllätys, että tällasta tosissaan on tarvetta ja näin ihmisiä siihen rekrytoidaan. Että onhan se ollu hyvin paljon sellasta tietämättömyyttä tällä alueellakin ihmisillä siitä ja miten siihen voi hakeutua.

Lisäksi aineistosta nousi vahvasti esiin, että vapaaehtoinen tukihenkilö ja tukiperhetoiminta saatetaan ymmärtää väärin, todellisuutta raskaammaksi vapaaehtoistyön muodoksi. Tämä

väärinymmärrys saattaa olla esteenä toimintaan osallistumiselle ja on siten tärkeää tiedostaa ja ottaa mukaan, kun kehitetään toiminnan ja koulutuksen markkinointia. Lisäämällä tietoisuutta ylipäänsä vapaaehtoisesta tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta sekä koulutusten järjestämisestä Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella, on mahdollista tavoittaa potentiaalisia uusia vapaaehtoisia mukaan toimintaan.

Useampi haastateltava (H3, H4, H5) toi esiin useassa kohtaa haastatteluiden aikana, että heidän kokemuksensa mukaan ihmiset saattavat ymmärtää tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan helposti väärällä tavalla. Ihmisillä saattaa olla ennakoajatus, että tuettavilla lapsilla ja nuorilla sekä heidän perheillään on moninaisia ja isoja haasteita, joiden vuoksi he ovat tuen tarpeen piirissä. Osa saattaa myös sekoittaa vapaaehtoisen tukiperhetoiminnan sijaisperhetoimintaan ja muodostaa siten vääriä oletuksia toiminnasta. Haastateltavat kuitenkin kertoivat saaneensa koulutuksen myötä käsityksen, että vain pienellä osalla vapaaehtoisten toteuttamassa tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnassa mukana olevalla on laajoja haasteita elämässään. Kyseessä on haastateltavien mukaan enemmänkin kevyemmän tason tukitoimi, jolloin tuettavilla lapsilla ja heidän perheillään ei välttämättä ole isoja haasteita elämässään. Haastateltavat toivatkin esiin, että kyseisiä vapaaehtoistoiminnan muotoja tulisi tuoda esiin oikealla tavalla, pyrkien luomaan todenmukaisempi näkemys toiminnasta.

H3: En mä tiedä koulutuksen kehittämiseen, mutta ehkä mitä tuossa heti ens alkuun puhuttiin tukiperhe- ja tukihenkilötoiminnasta ja tästä niin, niin jotenki sitä pitäis saaha enemmän tavallaan näkyväks ja nimenomaan sitä, että se on sitä matalan tason toimintaa. Että mitä puhuttiin siitä, että mikä näkökulma itellä oli ensin ja lähipiirillä ja sukulaisilla ja ystävillä, että ne on hirveän ongelmaisia lapsia ja perheitä ja näin, niin jotenki se pitäis saaha enemmän näkyväks se, että ne on ihan tavallisia perheitä, joilta vaan kenties tukiverkko puuttuu tai jotain. Sitä enemmän, että mikä ero on sillä ammattimaisella sosiaalityöllä ja tällä kevyen puolen toiminnalla, niin jotenki sitä pitäis saaha enemmän mainostettua ja esille. Ja tosiaan se mitä mä sanoin, niin se että jotenki että mitenkä sitä sais enemmän markkinoitua tätä tukiperhetoimintaa. Koska se mitä puhuttiin, niin ymmärtääkseni tukiperheistä ja tukihenkilöistä on tosi iso pula, mikä ei varmaan nyt korona-aikaan helepota kyllä, ei ei niinku tippaakaan.

Haastateltavat uskoivat, että kun ihmisten tietoisuus toiminnan todellisesta luonteesta muuttuu, on heitä helpompi saada toimintaan mukaan. Lisäksi osa haastateltavista (H3, H4) nosti esiin, että toiminnasta aiheutuvien kulujen korvaaminen voisi olla hyvä tuoda jollain tasolla esiin nykyistä avoimemmin, jotta toiminnasta kiinnostuneen henkilökohtainen taloustilanne ei nousisi esteeksi toimintaan osallistumiselle. Tässä asiassa tulee kuitenkin tuoda selkeästi esiin, että

kyse ei ole palkkatyöstä, vaan vapaaehtoistoinnasta, jossa vain tietyt kulut korvataan toiminnan erityisyyden vuoksi.

Lisäksi haastateltavien mukaan olisi hyvä tuoda vahvemmin esille sitä, että toimintaan osallistuminen ei vaadi ammatillista koulutusta tai osaamista, vaan ihan tavalliset ihmiset ja tavallinen arki riittää.

H5: Jotenki sen niinku normalisoiminen. (...). Että jotenki niinku olis muka jotain superihmisiä. (...) Ku aattelee, että lapsi nyt on kuitenkin lapsi, että tavallaan ku sen kans vaan, sille antaa aikaa ja huomiota ja se siinä saa muiden kans olla mukana, niin ei se nyt mun mielestä voi aatella, että se nyt hirveetä vaatis, niinku itteltä. Toki jos sillä nyt on tosi paljo erityistarpeita tai diabetes ja adhd ja kaikki mahdollinen samas paketissa. Mutta kaiken kans kuitenkin pärjää, ku saa siihen ne ohjeet. Semmonen niinku et tavallinen perhe riittää tähän. Sen korostaminen vielä. Ettei tarte olla joku sosiaalian ammattilainen, että voi ruveta.

Kaiken kaikkiaan toiminnan luonteen avaaminen ja esiin tuominen sekä koulutuksen järjestämisen markkinointi nähtiin isona kehittämistehtävänä, jotta toiminta saadaan vakautettua alueella. Kuviossa 6 olen tiivistänyt tutkimustulosten pohjalta keinot, joilla vapaaehtoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan koulutusta ja toimintamuotoa ylipäänsä saataisiin enemmän ihmisten tietoisuuteen.

Kuvio 6. Vapaaehtoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan koulutuksen markkinoinnin tehostaminen.

Haastateltavat näkevät vapaaehtoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan arvokkaana ja merkityksellisenä vapaaehtoistoiminnan muotona, jonka tarkoituksena on auttaa lapsia ja perheitä. Tämä vapaaehtoistoiminnan muoto näyttäytyy erityisempänä verrattuna muihin vapaaehtoistoimintoihin. Erityisesti sitoutumisen aste on vahvempaa moneen muuhun vapaaehtoistoimintaan verrattuna. Sitoutuminen on oleellista, kun on kyse lapsista sekä nuorista, joiden kanssa etenkin tukiperhetoiminnassa vietetään tiiviisti aikaa. Tukisuhteet ovat usein lähtökohtaisesti pitkäaikaisia, joten sitoutuminen toimintaan pitkäaikaisesti on oleellista. Haastateltavat toivat esiin, että vapaaehtoisessa tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnassa täytyy myös antaa itsestään enemmän kuin monessa muussa vapaaehtoistoiminnassa. Erityisyytenä nähtiin myös toiminnan vastuullisuus sekä ajoittainen haastavuus.

H5: Kyllähän siinä niinku pitää itteänsä laittaa ehkä vähä eri lailla likoon niinku jossain vaikka yhdistystoiminnassa. Ja sitte oma koti ja oma perhe ja tavallaan oma elämä eri lailla.

H6: Kyllä mä koen sen hyvin tärkeänä ja semmosena, että on jopa vaikea mieltää, että se on vapaaehtoista. Mun mielestä sitä pitäis enemmän jotenki nähä, että ne ihmiset on siinä hyvin sitoutuneita ja joutuu aika vaikeisiin paikkoihin. Mä aattelen, että mitä muita vapaaehtoistyön muotoja, toki kaikki on arvostettuja mun mielestä mitä kukin tekee vapaaehtostyönä, mutta täs jotenki sun pitää olla niin valmis sitoutumaan ja jakamaan sitä omaa elämää ja omaa kotia, niin hyvin merkityksellisenä kyllä.

Näitä haastatteluissa esiin tulleita vapaaehtoisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan erityispiirteitä voidaan mahdollisesti hyödyntää toiminnan markkinoinnissa. Lisäksi nämä esiin tuodut piirteet on hyvä tiedostaa myös itse koulutuskokonaisuudessa sekä toiminnassa ylipäänsä. Myös vastuutyöntekijän on hyvä olla tietoinen siitä, miten toiminnassa mukana olevat henkilöt itse näkevät ja kokevat sitä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa keskityn tuloksissa koulutuksen kehittämisenäkökulmaan koulutuksesta saatujen kokemusten käsittelyn sijaan. Kokemukset ensimmäisestä koulutuksesta ovat tärkeää tietoa Kuntayhtymä Kaksineuvoisen Perhekeskus Kaislan lapsi- ja perhepalveluille, mutta sen syvemmin en näe tarvetta tutkimuksessani lähteä niitä käsittelemään. Tutkimukseni kannalta oleellisempaa on keskittyä koulutuksen kehittämisenäkökulmaan ja siksi keskityn johtopäätöksissä ainoastaan niihin.

Sisällönanalyysissa oleellista on, että tutkija ei pelkästään päädy luokittelun tai teemoittelun kautta järjestelemään aineistoa tulokseksi, vaan osaa tehdä johtopäätöksiä analyysin tuotoksena (Tuomi & Sarajarvi 2018, 117). Tässä luvussa esittelenkin tutkimustulosteni kautta johtopäätöksiä tutkimuksestani peilaten niitä muihin tutkimuksiin sekä kirjallisuuteen.

7.1 Koulutuksen ja vertaistuen merkitys

Pelastakaa Lapset ry:n (2011, 12-13) tutkimuksen mukaan tukiperheet kokevat, että tukiperhevalmennus ja järjestön sosiaalityöntekijän tuki ovat olleet riittävä tuki heidän toiminnalleen tukiperheenä. Myös täydennyskoulutus ja työnohjaus nähtiin isossa roolissa tukiperheenä toimimisessa. Toisaalta toivottiin lisää pienryhmätoimintaa sekä täydennyskoulutusta. Iso osa vastaajista koki, että tuki on ollut riittävää. Keränen (2004, 66) tuo puolestaan esiin, että lasten yksittäiset kokemukset epäoikeudenmukaisesta kohtelusta tukiperheessä aikuisten suunnalta, tukee vapaaehtoistoimintana toteutetun tukiperhetoiminnan koulutuksen tärkeyttä.

Omat tutkimustulokseni vahvistavat tämän vapaaehtoisten kokemuksen koulutuksen hyödyllisyydestä ja tärkeydestä tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa aloitettaessa. Koulutuksen sisältö koettiin riittäväksi antaen hyvän tietopohjan toiminnan aloittamiselle. Toisaalta ei kuitenkaan vielä laajemmin osattu arvioida koulutuksen sisällön vastaavuutta itse toimintaan käytännössä, sillä aineiston keräämisen aikaan kukaan haastatelluista ei ollut vielä päässyt aloittamaan tukiperhetoimintaa.

Vapaaehtoiset tukihenkilöt ovat hyötynneet suuresti vertaistapaamisista toisten tukihenkilöiden kanssa. Nämä tapaamiset on koettu voimavaraksi, sillä siellä voidaan luottamuksellisesti käydä läpi tukihenkilötoiminnan esiin nostamia tunteita ja erilaisia tilanteita. Vertaisilta saadut kokemukset ja neuvot ovat osoittautuneet tärkeiksi. Vertaistapaamiset toimivat tietyllä tapaa peilinä

omalle toiminnalle. (Nuotio & Miettinen 2011, 201.) Tutkimustulokseni tukee tätä, sillä kaikki tutkimukseen osallistuneet toivat esiin toiveen, että he saisivat vertaistukea toisiltaan. Vertaistukea pidettiin tutkimuksessani ensisijaisempaan kuin työnohjausta.

Vapaaehtoistoiminta on välillä raskasta ja sen vuoksi onkin oleellista varata määrärahoja vapaaehtoisten virkistys- ja koulutustoimintaan (Harju ym. 2001, 80). Tiedossani ei ole Kuntayhtymä Kaksineuvoisen budjettia tälle toiminnalle, mutta tutkimustuloksissa vahvasti esiin nousut vertaistukitapaamisten järjestäminen on tärkeää sisällyttää budjettiin.

7.2 Työnohjaus ja vastuutyöntekijän rooli

Työnohjaus vapaaehtoistoiminnassa sisältää erityispiirteitä ja ominaisuuksia verrattuna ammattilaisille suunnattuun työnohjaukseen. Vapaaehtoistoiminnassa ihmiset toimivat ilman alan koulutusta ja palkatta. Vapaaehtoisia motivoi useimmiten auttamisen halu ja uuden oppiminen niin itsestään kuin elämästä ylipäänsä. Työnohjauksessa tulisi keskittyä vapaaehtoisen toimijan persoonallisuuteen vapaaehtoistoiminnan toteuttamisessa sekä vapaaehtoisen omaan jakamiseen. Lisäksi työnohjaus voidaan nähdä koulutuksellisenä tukena, antaen tarvittaessa lisää informaatiota eri ilmiöistä. Ryhmämuotoisessa työnohjauksessa vapaaehtoiset voivat saada myös muilta ryhmäläisiltä tärkeää tukea. Myös eettisissä kysymyksissä työnohjaus voi antaa tarvittavaa tukea. Työnohjauksen avulla voidaan vahvistaa myös vapaaehtoisten ja toiminnan organisointitahon välistä yhteyttä. Työnohjauksen eräs oleellinen merkitys on se, että vapaaehtoinen tietää paikan, jossa hän voi purkaa luotettavasti omia tunteitaan ja ajatuksiaan ja saavansa niihin tukea. Oman haasteensa vapaaehtoisten työnohjaukselle tuo se, että vapaaehtoisilla ei ole yhtenäistä koulutustaustaa ja osalle työnohjaus voi olla täysin uusi asia. Työnohjaajalta vaaditaan kykyä ylläpitää työnohjauksessa ammatillinen ote. (Lahtinen 2003, 62-65.)

Tutkimuksessani työnohjauksen tarve ei noussut haastateltavien kehittämissuhteissa vahvasti esiin. Vertaistuki nostettiin tärkeämmäksi tueksi. Työnohjaus vaikutti myös olevan osalle haastateltavista vieras asia, mikä kenties osaltaan vaikutti heidän näkemyksiinsä sen järjestämiseen. Lisäksi niin työnohjauksen kuin lisäkoulutuksen tarpeeseen haastateltavien oli myös hieman vaikea ottaa vielä varmemmin kantaa, sillä he eivät olleet vielä haastatteluiden aikaan aloittaneet toimintaa tukiperheenä. Osa haastateltavista toikin esiin, että kenties ajatus näiden suhteen saattaa muuttua, kun on ehtinyt toimia tukiperheenä tai tukihenkilönä.

Mikäli työhöjauusta ei lähtökohtaisesti Kuntayhtymä Kaksineuvoisessa vapaaehtoisille järjestetä, korostuukin vastuutyöntekijän rooli. Vastuutyöntekijän työtteen vapaaehtoisten tukemisessa tulisikin siten olla työhöjauksellinen. Koulutusprosessin päättyessä ja tukihenkilö- tai tukiperhetoiminnan alkaessa vapaaehtoisen tukena on lapsen asioista vastaava työntekijä, eli vastuutyöntekijä. Lahtisen (2003, 64) mukaan, mikäli työhöjauusta ei järjestetä vapaaehtoisille, on oleellista, että vapaaehtoiset voivat tietyin väliajoin kokoontua yhteen. Tämän nähdään vahvistavan yhteyttä toimintaa organisoivaan tahoon. Perhekeskus Kaislan vapaaehtoistoiminnassa vertaistukitapaamisten ollessa todennäköisesti kuitenkin harvakseltaan, on tärkeää, että vastuutyöntekijä tukee vapaaehtoisia riittävästi.

7.3 Toiminnan organisointi

Vapaaehtoistoiminnan organisointi luo pohjan toiminnalle. Vapaaehtoistoiminnasta tulisi muodostaa strategia, jossa tulee ilmi toiminnan arvot, asenteet, toimintaympäristö sekä toimintatavat. Osaamisen avaaminen sekä oikeanlainen resursointi ovat myös oleellinen osa hyvää vapaaehtoistoiminnan organisointia. Johtaminen, mikä sisältää muun muassa uusien vapaaehtoisten rekrytoinnin sekä koulutuksen, kuin myös arviointi ja toiminnan kehittäminen kuuluvat myös isona osana vapaaehtoistoimintaa. (Häyrynen 2015, 45.) Kun vapaaehtoinen tukihenkilö- ja tukiperhekoulutus sekä itse toiminta on vakiinnuttanut aseman Kuntayhtymä Kaksineuvoisen ja Perhekeskus Kaislan palveluvalikoimassa, on syytä kiinnittää näihin asioihin huomiota.

Tuki, koulutus ja ohjaus vahvistavat vapaaehtoistoiminnassa mukana olevien ihmisten sitoutumista ja toiminnan jatkuvuutta. Myös vapaaehtoisten osaaminen ja jaksaminen lisääntyy. Tuella, koulutuksella ja ohjauksella voi olla vaikutusta myös vapaaehtoisen motiiviin olla toiminnassa mukana. Vapaaehtoistoiminnan koordinointi ja vapaaehtoisten tukeminen ovat tärkeä asia toiminnan jatkuvuudessa. Vapaaehtoiset tarvitsevat ohjausta ja koulutusta ammattilaisten lisäksi myös vertaisiltaan. Jotta nämä asiat toteutuvat, tulee vapaaehtoistoimintaa organisoivalla taholla olla riittävästi resursseja niiden toteuttamiseksi. (Hastrup, Hakkarainen, Heinonen, Hyytinen, Ihanus, Kerppola, Kokkonen, Lampinen, Martikainen, Paju, Rapeli, Saaristo, Sairisalo, Satuli-Kukkonen, Suomu, Särkelä, Tuominen, & Willman, 2019, 8.)

Tutkimustuloksissani tuleekin esiin organisaation rooli toiminnan toteuttamisessa. Organisaatiossa tulee olla tiedossa, että toiminnan koordinointi ja koulutuksen toteuttaminen vievät vastuukouluttajilta työaika, mikä on pois heidän muusta työstään. Vastuukouluttajille tulee

mahdollistaa riittävä työaika uuden toimintamuodon organisoimiseen, jotta tukitoimet pystytään aloittamaan mahdollisimman nopeasti sopivan vapaaehtoisen löydyttyä.

Haastateltavat toivat esiin, että tässä vapaaehtoistoiminnan muodossa sitoutuminen on erityisen tärkeää. Tämän vuoksi koulutuksen sisällössä olisikin tärkeää ottaa huomioon, miten sitoutumista vapaaehtoistoimintaan voitaisiin koulutuksessakin tuoda esiin ja vahvistaa.

Tutkimuksen mukaan vapaaehtoistoimintaan sitoutumiseen vaikuttavat monet eri elementit. Tällaisia elementtejä ovat vapaaehtoisen oma luonne ja persoona sekä odotukset ja asenteet vapaaehtoistoiminnalle. Positiiviset kokemukset sekä toiminnan antoisuus vapaaehtoiselle itselleen lisäävät myös sitoutumista. Myös vapaaehtoisen kokemukset siitä, että hän voi omalla toiminnallaan antaa autettavalle jotain, vaikuttavat positiivisesti sitoutumiseen. Vapaaehtoistoiminnassa ja sen ulkopuolella saatava sosiaalinen tuki, jatkuvuus sekä toiminnasta saatava palaute, siihen liittyvä koulutus sekä yleisesti ottaen vuorovaikutus toiminnassa ovat sitoutumiseen vaikuttavia elementtejä. Sitoutumiseen vaikuttaa näiden mainittujen elementtien lisäksi myös vapaaehtoistoiminnan johtaminen. (Yeung 2007, 162-163.)

7.4 Uusien vapaaehtoisten löytäminen

Uusien vapaaehtoisten rekrytointi on yksi suurimmista haasteista vapaaehtoistoiminnan kentällä ja toimintaa organisoitaessa. Rekrytointia suunniteltaessa on hyvä tiedostaa, millaisia ihmisiä toimintaan pyritään saamaan mukaan ja pohtia, millaisten viestintäkanavien avulla heidät tavoittaisi parhaiten. Henkilökohtaisten kontaktien avulla uusien vapaaehtoisten mukaan saaminen on usein luontaisinta. Näin ollen erilaiset järjestöjen tapahtumat voivat olla hyvä keino rekrytointiin. (Harju ym. 2001, 83.) Toiminnan ja koulutuksen markkinointi nousi tutkimuksessani suurimmaksi kehittämisenäkökulmaksi. Haastateltavat pohtivat, mitkä olisivat oikeat reitit mainostaa toimintaa ja miten tavoittaa potentiaalisia vapaaehtoisia mukaan toimintaan. Tutkimustulokseni vahvistavat sen, että henkilökohtaiset kontaktit ovat usein tehokkain keino saada uusia vapaaehtoisia mukaan toimintaa. Mitä enemmän toimintaa tuodaan esille ja sitä kautta jo koulutetut vapaaehtoiset saavat tuotua omat kokemuksensa toiminnasta esille, sitä useampi potentiaalinen uusi vapaaehtoinen saattaa innostua lähtemään mukaan toimintaan.

Vapaaehtoistoimintaa organisoivan tahon arvojen esiin tuominen voi edesauttaa uusien vapaaehtoisten rekrytoinnissa, sillä vapaaehtoisille arvomaailma on usein isossa roolissa toimintaan mukaan lähtemisessä. Onnistuneessa uusien vapaaehtoisten rekrytoinnissa toimintaa

organisoivan tahon sekä uuden vapaaehtoisen toiveet, tarpeet ja odotukset ovat kohdanneet oikealla tavalla. (Yeung 2002, 65.)

Suomalaisten haluttomuuteen osallistua vapaaehtoistoimintaan vaikuttavat eniten ajan puute, terveydelliset asiat sekä se, että vapaaehtoistoiminta on asiana itselle vieras. Iso osa suomalaisista ei ole tullut ajatelleeksi mahdollisuutta osallistua vapaaehtoistoimintaan eikä heillä ole siten erityistä syytä, miksi eivät siihen lähtisi mukaan. Lisäksi vain hyvin pienellä osalla suomalaisista on negatiivisia kokemuksia vapaaehtoistoinnasta tai he eivät näe sitä tärkeänä asiana. Lisäksi tutkimuksessa selvisi, että reilu kymmenesosa suomalaisista olisi valmis lähtemään mukaan vapaaehtoistoimintaan, jos heitä pyydetäisiin siihen mukaan. (Yeung 2002, 46.)

Naiset ja miehet osallistuvat vapaaehtoistoimintaan keskimäärin saman verran. Naiset käyttävät toimintaan kuitenkin miehiä enemmän aikaa. Tutkimuksen mukaan naiset osallistuvat laajemmin vapaaehtoistoimintaan, kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan sektoriin kuuluviin toimintoihin ja tuntevat vapaaehtoistoinnin eri toimijoita laajasti. Miesten osallistuminen puolestaan on rajatumpaa tiettyyn kohteeseen. Kuitenkin erityisesti miehet toivat esiin, että heillä ei ole tiettyä syytä olla osallistumatta vapaaehtoistoimintaan. Lisäksi miehet lähtivät toimintaan naisia enemmän mukaan omien sosiaalisten suhteidensa perusteella. (Yeung 2002, 49, 63-64.) Tähän tietoon pohjautuen miesten mukaan saaminen toimintaan voi vaatia lisää markkinoinnin tehostamista. Tutkimukseni kohteena olleeseen koulutukseen osallistui neljä miestä ja kolme naista, joten sukupuolijakauma oli poikkeuksellinen verrattuna yleisesti siihen, miten naiset ja miehet osallistuvat vapaaehtoistoimintaan.

Vuonna 2018 lapsiin ja nuoriin kohdistuva vapaaehtoistoiminta on ollut suosituin vapaaehtoistoiminnan muoto. Lisäksi sosiaali- ja terveysalan sekä kunnan tai muun julkisen sektorin toiminta on ollut yleisimpien vapaaehtoistoiminnan muotojen joukossa. (Rahkonen 2018.) Kyseisistä tutkimustuloksista on kuitenkin haastavaa saada varmuutta siitä, miten paljon juuri kunnan tai julkisen toimijan organisoimaan tukihenkilö- tai tukiperhetoimintaan on osallistuttu, sillä toiminnan voi nähdä sisältyvän kaikkiin yllä mainittuihin kolmeen kategoriaan.

Rahkosen (2018) mukaan ajan puute oli yli puolella tutkimukseen vastanneista syynä siihen, että he eivät ole mukana vapaaehtoistoinnassa. Toiseksi suurin syy oli, että heitä ei ollut pyydetty mukaan toimintaan. Lisäksi osa toi esiin, että he eivät tiedä, miten toimintaan pääsee mukaan.

Voidaan siis päätellä, että Suomessa on iso joukko potentiaalisia vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneita, jotka vain odottavat toimintaan mukaan pääsemistä. Miesten mukaan saaminen toimintaan voi olla todennäköisempää sosiaalisia verkostoja hyödyntäen. Sosiaalialan palveluissa on pulaa mieshenkilöistä ja näin ollen tähänkin toimintaan miesten mukaan saaminen on ensisijaisen tärkeää. Tämä korostuu luultavasti eniten tukihenkilötoiminnassa.

Tulevaisuudessa työelämän paineet kasvavat edelleen ja työntekijöistä otetaan työmarkkinoilla kaikki tiedot ja taidot irti. Työssä jaksamisesta ja työhyvinvoinnista keskustellaan paljon, mutta siitä huolimatta työntekijöistä otetaan kaikki tehot irti työelämässä. Toisaalta vapaa-ajan lisääntyessä työntekijöillä jää aikaa keskittyä muihinkin asioihin. Ei voida kuitenkaan olettaa, että lisääntynyt vapaa-aika saisi ihmisiä hakeutumaan vapaaehtoistoiminnan piiriin nykyistä enemmän, sillä oman vapaa-ajan saattaa haluta jatkossa käyttää entistä enemmän omaa hyvinvointia lisääviin asioihin, ei niinkään muiden auttamiseen tai hyväntehtemiseen konkreettisella tasolla. Jotkin ennusteet kertovat, että työkäisille riittää jatkossa vähemmän työtä, jolloin heiltä vapautuu aikaa muuhun. Oleellista onkin, muokkautuuko vapaaehtoistoiminta sellaiseksi, että ihmiset pystyvät siihen osallistumaan ja sitoutumaan. Kaikki eivät nykyelämäntahdissa enää kykene sitoutumaan pitkäksi aikaa toimintoihin, mikä luo omat haasteensa vapaaehtoistoiminnalle, jonka usein toivotaan olevan pitkäkestoista. (Harju ym. 2001, 96.)

On siis selvää, että Suomessa on vielä runsaasti ihmisiä, jotka olisivat halukkaita ja kiinnostuneita toimimaan vapaaehtoisina tukihenkilöinä ja tukiperheinä. Oleellista onkin kehittää markkinointia siten, että se tavoittaa mahdollisimman laajasti nämä ihmiset, jotta toimintaa saadaan laajennettua.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen oli ajallisesti pitkä prosessi, kestoiltaan reilun vuoden mittainen. Opinnäytetyön ja opiskelun yhdistäminen lapsiperhearjen kanssa ei ollut ihan yksinkertaista. Välillä opinnäytetyö eteni nopealla aikataululla, välillä taas oli kuukausia, jolloin se ei edistynyt ollenkaan. Syksyllä 2021 pystyin keskittymään opinnäytetyöhön eniten, jolloin se myös edistyi ripeällä tahdilla. Kokonaisuutena opinnäytetyöprosessi oli hyvin mielenkiintoinen ja opettava kokemus. Sosionomi (AMK) tutkinnon suorittamisesta oli ehtinyt kulunut jo yli kymmenen vuotta ja aiemmat opit tutkimuksen tekemisestä oli ehtinyt unohtua ja opitkin vanhentua.

Opinnäytetyön tekemisen myötä pääsin perehtymään syvemmin kahteen tärkeään tukitoimeen, joita itsekkin työssäni olen kohdannut. Tutkimuksen kannalta oli harmillista, että tutkimukseen osallistuneet vapaaehtoiset eivät olleet ehtineet aloittaa toimintaansa tukihenkilöinä tai tukiperheinä aineistoa kerättyä. Olin ajoittanut aineiston keräämisen siten, että oletin koulutuskokonaisuuden olevan silloin ohi ja mahdollisesti ainakin osa haastateltavista olisi jo ehtinyt jonkin aikaa toimia vapaaehtoisena. Kuitenkin johtuen aikatauluhaasteista sekä meneillä olevasta Covid 19 -pandemiasta, oli aineiston keräämisen aikana koulutusprosessi vielä kesken ja toiminta ei siten ollut vielä kenelläkään päässyt alkamaan. Tämä näkyi väistämättä kehittämisisideoissa; niitä olisi varmasti ollut helpompi löytää, mikäli olisi jo ehtinyt toimia vapaaehtoisena. Opin kuitenkin, että tutkittaessa uutta toimintamuotoa, täytyy ymmärtää asian keskeisyys. Mikäli olisin siirtänyt aineiston keräämistä myöhempään, olisi Perhekeskus Kaisla todennäköisesti ehtinyt jo toteuttaa useamman koulutuksen ja tällöin tavoite koulutuksen kehittäminen ensimmäisen koulutuksen pohjalta ei olisi ehtinyt vaikuttaa tuleviin koulutuksiin.

Jatkotutkimuksia aiheesta olisi mielenkiintoista toteuttaa opinnäytetyön muodossa tulevaisuudessa. Useamman koulutuksen toteuduttua, voisi olla mielenkiintoista tehdä vertaileva tutkimus kehittämisideoista koulutuksen suhteen, kun vapaaehtoisia on enemmän ja heille on ehtinyt kertyä kokemusta toiminnasta. Myöhemmin voitaisiin tutkia lisää myös sitä, miten vapaaehtoiset kokevat tämän vapaaehtoistoiminnan muodon. Lisäksi olisi Kuntayhtymä Kaksineuvoisen kannalta oleellista saada tutkittua tietoa siitä, miten merkityksellistä vapaaehtoisten toteuttama tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta on. Mikä merkitys toiminnalla on ollut lapsille, nuorille ja heidän perheilleen huomioiden erityisesti, onko toiminnan ansiosta välttytty isommilta tukitoimilta? Toiminnan laajentuessa olisi mielenkiintoista myös selvittää, miten toiminnan organisointia on kenties tarpeen kehittää, onko esimerkiksi erillistä tarvetta vapaaehtoisten johtamiselle tai työntekijälle, jonka työpanos olisi pääosin vapaaehtoistoiminnan organisointia.

Olettavaa kuitenkin on, että onnistuneen markkinoinnin kautta tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa pystytään toteuttamaan vapaaehtoistoimintana enenevissä määrin Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella.

LÄHTEET

- Eriksson, P., Nelimarkka, S., Paasivirta, A., Tiili, A. & Yliruka, L. 2021. Koronan vaikutukset lastensuojeluun – osa 2. Tutkimuksesta tiiviisti 16/2021. [Verkkojulkaisu.] Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 8.5.2021.] Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141537/URN_ISBN_978-952-343-644-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa: R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 27–51.
- Gaynard, S. & Chauvet, A. 2016. Volunteer Work and Disability: Impact of Social Representations and Health. *International Journal of Psychological Studies* 8 (3), 72-83.
- Harju, A. 2007. Aarre loistamaan. Teoksessa: A. Harju (toim.) Kansalaistoimintaan kätketty aarre. Sivistysliitto: Kansalaisfoorumi. 10-25.
- Harju, U-M., Niemelä, P., Ripatti, J., Siivonen, T. & Särkelä, R. 2001. Vapaaehtoistoiminta seurakunnassa ja järjestöissä. Helsinki: Edita Oyj.
- Hastrup, A., Hakkarainen, P., Heinonen, H., Hyytinen, R., Ihanus, M., Kerppola, J., Kokkonen, J., Lampinen, P., Martikainen, A., Paju, P., Rapeli, T., Saaristo, A-M., Sairisalo, H., Satuli-Kukkonen, T., Suomu, K., Särkelä, R., Tuominen, M. & Willman, A. 2019. Lasten ja perheiden palvelujen tuottaminen yhteistyössä järjestöjen ja seurakuntien kanssa – toimivat rakenteet ja sopimuskäytännöt. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 5/2019.*
- Heino, T. 2007. Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. [Verkkojulkaisu]. Stakesin työpapereita 30/2007. [Viitattu 10.1.2021]. Saatavana: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77977/T30-2007-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämissuhteet. Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. [Verkkojulkaisu]. Stakesin työpapereita 9/2008. [Viitattu 10.1.2021]. Saatavana: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75318/T9-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkojulkaisu]. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. [Viitattu 3.10.2020]. Saatavana: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Häyrinen, K. 2015. Veto- ja elinvoimainen järjestö ja vapaaehtoistoiminnan organisointi. Teoksessa: S. Riikonen & T. Nyman. (toim.) Moninainen ja kehittyvä järjestötoiminta. Elinvoimaisuutta ja uudistavaa ajattelua toimintaympäristön muutoksessa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 10. [Viitattu 8.5.2021]. Saatavana: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/12/riikonen-satu-ja-nyman-tarja-moninainen-ja-kehittyva-jarjestotoiminta-netti-31.12.pdf>

- Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. [Verkkojulkaisu]. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. 3:2019. [Viitattu 3.10.2020]. Saatavana: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- Järvi, T. 2021. Vs. Sosiaalipalvelujohtaja. Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. Sähköposti.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Kattelus, M. 2021. Perhetyön tiimivastaava, sosiaaliohjaaja. Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. Keskustelu.
- Keränen, S. 2004. Tukiperhetoiminta lasten kuvaamana. Tutkimus lasten osallistumisesta ja kokemista merkityksistä lastensuojelun avohuollon tukiperhetoiminnassa. Jyväskylä: Pelastakaa Lasten julkaisusarja 3.
- Korhonen, A. (toim.) 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry.
- Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. Kaksineuvoinen. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 6.9.2020]. Saatavana: <https://www.kaksineuvoinen.fi/fi/kaksineuvoinen/>
- Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. 19.2.2019. Perhekeskus Kaisla. [Verkkojulkaisu]. Saatavana: <https://www.kaksineuvoinen.fi/fi/perhekeskus/>
- Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. Päätöksenteko. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 6.9.2020]. Saatavana: <https://www.kaksineuvoinen.fi/fi/kaksineuvoinen/paatoksenteko/>
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.
- Lahtinen, P. 2003. Ihminen on tärkein instrumentti. Työnohjaus vapaaehtoisessa tukihenkilötyössä. Suomen Mielenterveysseura: SMS-Tuotanto oy.
- Lehto-Lundén, T. 2020. Lapsi tukiperheessä. Eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus lasten kokemuksista. [Verkkojulkaisu]. Heikki Waris -instituutin tutkimuksia 3/2020. [Viitattu 13.9.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5616-89-7>
- Moilanen, J. 2011. Lasten ja nuorten tukihenkilötoiminta ja sukupolvisuhteiden muuttuva hallinta. Teoksessa: M. Satka, L. Alanen, T. Harrikari & E. Pekkarinen (toim.) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Jyväskylä: Vastapaino. 279-317.
- Moilanen, J. 2015. Tutkimus lastensuojelun tukihenkilötoiminnan muutoksista. Relationaalinen näkökulma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 533.

- Moilanen, J., Kiili, J. & Alanen, L. 2015. Genesis of the Practice of using Support Persons in the Finnish Child Welfare Field. Teoksessa: Alanen, L. Brooker, L. & Mayall B. (toim.) *Childhoos with Bourdieu*. London: Palgrave. 165-187.
- Murto, L. Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvointipalveluiden tuottajina. Teoksessa: J. Niemelä & V. Dufva (toim.) *Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanalla*. Jyväskylä: PS-kustannus. 64-83.
- Nikander, P. 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa: J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. 432-445.
- Nuotio, J. & Miettinen, M. Tukihenkilötoiminta sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä. Teoksessa: P. Lundbom & J. Herranen (toim.) *Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. 191-203.
- Nylund, M. & Yeung, B. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa: M. Nylund & Yeung, B. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino. 13-38.
- Pelastakaa Lapset. 2011. Tukiperhetoiminta – Jaettu kokemus yhteisistä hetkistä, tuesta ja lapsen ilosta! [Verkkojulkaisu]. Pelastakaa Lapset. [Viitattu 16.1.2021]. Saatavana: https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/pelastakaalapset/2015/10/13125046/Tukiperhetoiminta_raportti.pdf
- Pekkarinen, E. 2011. Lastensuojelun tieto ja tutkimus – Asiantuntijoiden näkökulma. [Verkkojulkaisu]. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura: Verkkojulkaisuja 51. [Viitattu 10.1.2021]. Saatavana: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/verkkokauppa/verkkojulkaisut/944-lastensuojelun-tieto-ja-tutkimus-asiantuntijoiden-nakokulma>
- Rahkonen, J. 2018. Tutkimusraportti. Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa. [Verkkojulkaisu.] Taloustutkimus. [Viitattu 12.5.2021.] Saatavana: https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2018/05/Vapaaehtoistyo_tutkimusraportti-2018.pdf
- Ruohonen, M. 2003. Järjestöt vapaaehtoistoiminnan areenoina ja mahdollistajina. Teoksessa: J. Niemelä & V. Dufva (toim.) *Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanalla*. Jyväskylä: PS-kustannus. 40-55.
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa: J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. 424-431
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. 9-36.
- Svenlin, A-R. 2020. Kannatteleva ja jännitteinen tukiperhetoiminta. Lastensuojelun tukiperhetoiminnan käyttöteoria ja tukisuhteet. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. JYU Dissertations 180. [Viitattu

13.1.2021]. Saatavana: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/67160/978-951-39-8011-5_vaitos31012020pdf.pdf?sequence=4&isAllowed=y TARKISTA ONKO LÄHDE OIKEIN MERKITTY!

Tampere. 2020. Tampere etsii tukihenkilöitä lapsille ja nuorille. [Verkkajulkaisu]. Tampere.fi. [Viitattu 12.9.2020]. Saatavana: https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/ajankoh- taista/tiedotteet/2020/03/05032020_5.html

Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos. 2019. Tukihenkilöt ja -perheet. [Verkkosivu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 12.9.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja- perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2012. Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle toiminnastaan 2012 valtiopäiville. [Verkkajulkaisu]. Viitattu [7.1.2021]. Saatavana: <https://www.vtv.fi/julkaisut/vuosikertomus-eduskunnalle-2012/>

Willberg, E. 2015. Vapaaehtoistoiminnasta iloa monille. Hyvinvointia tukevan vapaaehtoistyön vastuut ja käytännöt. [Verkkajulkaisu]. Sitran selvityksiä 93. [Viitattu 8.5.2021]. Saatavana: <https://media.sitra.fi/2017/02/27174908/Selvityksia93-2.pdf>

Yeung, A. B. 2004. Individually Together. Volunteering in Late Modernity: Social Work in the Finnish Church. Helsinki: The Finnish Federation for Social Welfare and Health.

Yeung, A. B, 2007. Innoittava vapaaehtoistoiminta. Teoksessa: A. Harju (toim.) Kansalaistoimintaan kätkeyty aarre. Sivistysliitto: Kansalaisfoorumi. 152-165.

Yeung, A. B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – Ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko koulutukseen osallistuville

Liite 2. Teemahaastattelurunko koulutuksen vastuukouluttajille

Liite 3. Esimerkkitaulukko pelkistyksistä alaluokkien luomiseen

Liite 1. Teemahaastattelurunko koulutukseen osallistuville

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos määrittää ei-ammattillisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan vapaaehtoistoiminnaksi. Opinnäytetyöni keskeisenä teoreettisena viitekehyksenä onkin siten vapaaehtoistoiminta.

Teemahaastattelurunko koulutukseen osallistujille

1. Perustiedot

- ammattiala, ikä, perhe

2. Tukihenkilö- ja tukiperhekoulutukseen hakeutuminen

- Mikä sai sinut hakeutumaan koulutukseen?
- Kiinnostaako sinua enemmän tukihenkilönä vai tukiperheenä toimiminen?
- Mistä sait tiedon koulutuksesta?
- Oletko muussa vapaaehtoistoiminnassa mukana? Jos olet, niin millaisessa?
- Millaisena vapaaehtoistoimintana näet tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan?
- Mikä tässä vapaaehtoistoiminnassa on mielestäsi oleellista tai erityistä?

3. Koulutuksen toteuttaminen

- Millaisena koit koulutuksen tilat?
- Millaisena koit koulutuksen ryhmäkoon?
- Millaisena koit koulutuksen keston?

4. Koulutuksen sisältö

- Millaisia odotuksia sinulla oli koulutukselle?
- Vastasiko koulutus näitä odotuksia?
- Toivoitko koulutukselta jotain enemmän?
- Miten koit koulutuksen sisällön? Oliko se riittävän monipuolinen vai jäikö jotain mielestäsi puuttumaan?
- Millaisena koit koulutuksessa jaettavan materiaalin? (esim. lomakkeet missä kysytään millaiseksi tukihenkilöksi/perheeksi haluat)

5. Kotikäynti ja tukityöskentelyn alkaminen

- Millaisena koit koulutuksen jälkeisen kotikäynnin suhteessa tukihenkilö- tai tukiperhetoiminnan aloittamiseen?

- Miten mahdollinen tutustumistapaaminen mielestäsi toteutui? Tai mitä toiveita ja odotuksia sinulla on siihen liittyen?
- Miten mahdollinen yhteisneuvottelu tukihenkilö- tai tukiperhetoiminnan aloittamisesta toteutui? Tai mitä toiveita ja odotuksia sinulla on siihen liittyen?

6. Koulutuksen kehittäminen

- Mitä toivot toiminnaltasi vapaaehtoisena tukihenkilönä tai tukiperheenä?
- Oletko jo aloittanut tukihenkilönä tai tukiperheenä? Jos olet, niin koetko saaneesi hyötyä käymästäsi koulutuksesta? Millaista hyötyä? Entä onko tullut esiin jotain, mitä jäit kaipaamaan koulutuksesta nyt tukihenkilönä tai tukiperheenä aloittaessasi?
- Miten koulutusta voitaisiin mielestäsi edelleen kehittää?
- Miten vertaistukea voisi kehittää vapaaehtoisen tukihenkilön tai tukiperheen tukena?
- Miten työnohjaus voisi toimia vapaaehtoisen tukihenkilön tai tukiperheen tukena?
- Millaisia toiveita sinulla on, millaista tukea haluaisit vastuutyöntekijältä toimiessasi vapaaehtoisena tukihenkilönä tai tukiperheenä?
- Millaisia lisäkoulutuksen tarpeita on?
- Miten koulutuksen jälkeistä kotikäyntiä ja sen jälkeen sovittavia tutustumiskäyntejä ja neuvotteluita voitaisiin kehittää?

7. Onko vielä jotain, mitä haluaisit sanoa?

Liite 2. Teemahaastattelurunko koulutuksen vastuukouluttajille

Järveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittää ei-ammattillisen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan vapaaehtoistoiminnaksi. Opinnäytetyöni keskeisenä teoreettisena viitekehysenä onkin siten vapaaehtoistoiminta.

Teemahaastattelu koulutuksen kouluttajille

1. Perustiedot

- ammattiala, ikä, perhe

2. Tukihenkilö- ja tukiperhekoulutuksen käynnistäminen

- Mikä sai sinut hakeutumaan koulutuksen kouluttajaksi?
- Millaisena vapaaehtoistoimintana näet tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan?
- Mikä tässä vapaaehtoistoiminnassa on mielestäsi oleellista tai erityistä?
- Mikä oli mielestäsi perusteena, että ko. koulutus toteutetaan Kuntayhtymä Kaksineuvoisen omana toimintana?
- Mikä oli mielestäsi perusteena lähteä toteuttamaan ko. koulutus yhteistyössä Järvilakeuden kansalaisopiston kanssa?

3. Koulutuksen toteuttaminen

- Miten koit koulutuksen tilat?
- Miten koit koulutuksen ryhmäkoon?
- Miten koit koulutuksen keston?
- Miten yhteistyö Järvilakeuden kansalaisopiston kanssa sujui?
- Millainen työnjako Järvilakeuden kansalaisopiston ja Kuntayhtymä Kaksineuvoisen välillä oli?

4. Koulutuksen sisältö

- Miten koulutus mielestäsi toteutui?
- Miten koit koulutuksen sisällön? Oliko se riittävän monipuolinen vai jäikö jotain mielestäsi puuttumaan?
- Millaisena koit koulutuksessa jaettavan materiaalin? (esim. lomakkeet)

5. Kotikäynti ja tukityöskentelyn alkaminen

- Millaisena koit koulutuksen jälkeisen kotikäynnin suhteessa tukihenkilö- tai tukiperhetoiminnan aloittamiseen?

- Miten mahdollinen tutustumistapaaminen mielestäsi toteutui? Tai mitä toiveita tai odotuksia sinulla on siihen liittyen?
- Miten mahdollinen yhteisneuvottelu tukihenkilö- tai tukiperhetoiminnan aloittamisesta toteutui? Tai mitä toiveita tai odotuksia sinulla on siihen liittyen?

6. Koulutuksen kehittäminen

- Miten koulutusta voitaisiin edelleen kehittää?
- Miten vertaistukea voisi kehittää vapaaehtoisen tukihenkilön tai tukiperheen tukena?
- Miten työnohjaus voisi toimia vapaaehtoisen tukihenkilön tai tukiperheen tukena?
- Millaisena näet vastuutyöntekijän roolin vapaaehtoisena toimivan tukihenkilön tai tukiperheen tukena?
- Mitä ajattelet lisäkoulutuksen tarpeesta?
- Miten koulutuksen jälkeistä kotikäyntiä ja sen jälkeen sovittavia tutustumiskäyntejä ja neuvotteluita voitaisiin kehittää?
- Onko tarpeen kehittää yhteistyötä Järvilakeuden kansalaisopiston kanssa?

7. Onko vielä jotain, mitä haluaisit sanoa?

Liite 3. Esimerkkitaulukko pelkistyksistä alaluokkien luomiseen

Alkuperäisilmaisut	Pelkistetyt ilmaisut
<p>H3: nooo, no en mä tiedä koulutuksen kehittämiseen, mutta ehkä niinkun mitä tuossa heti ens alkuun puhuttiin niinku tukiperhe- ja tukihenkilötoiminnasta ja tästä niin, niin jotenki sitä pitäis saaha enemmän niinku tavallaan näkyväks, tavallaan näkyväks ja nimenomaan sitä että se on sitä matalan tason toimintaa, että mitä puhuttiin siitä, että että mikä näkökulma itellä oli ensin ja ja niinkun lähipiirillä ja sukulaisilla ja ystävillä, että ne on hirveän ongelmaisia lapsia ja perheitä ja näin niin jotenki se pitäis saaha niinku enemmän näkyväks se, että ne on ihan tavallisia perheitä, joilta vaan kenties tukiverkko puuttuu tai jotain että. että sitä enemmän että mikä ero on niinku sillä ammattimaisella sosiaalitoiminnalla ja tällä kevyen puolen toiminnalla, niin jotenki sitä pitäis saaha enemmän niinku mainostettua ja esille ja. ja tosiaan niinku se mitä mä sanoin niin se että jotenki niinku että mitenkä sitä sais enemmän markkinoitua tätä tukiperhe-toimintaa, koska se mitä puhuttiin, niin ymmärtääkseni tukiperheistä ja tukihenkilöistä on tosi iso pula, mikä ei varmaan nyt korona-aikaan helepota kyllä, ei ei niinku tippaakaan. niin sitte meilläki se, että jos työsähköpostin kautta ei ois sattunu niinku tulla sitä mainosta niin me ei varmaan oltas kyllä sieltä kansalaisopiston lehestä tai mainoksesta sitä bongattu. niin että jote- jotain kautta sitä pitäis enemmän saaha niinku mainostettua ja esille nimenomaan sen, että että tämä on niinku sitä kevyen tason toimintaa.</p>	<p>Lisää näkyvyyttä toiminnalle Tukiperheitä tarvitsee ihan tavalliset perheet Tuoda esiin ammatillisen ja vapaaehtoisen tukiperhetoiminnan erot Mainonnan tehostaminen Tuoda esiin, että kyseessä on ns. kevyen tason toimintaa</p>

<p>H5: joo. ja sitä ehkä myös se, että jotenki sen niinku normalisoiminen, että meilläki on monet kaverit, että "voi ei, että kuinka te tommosta, että ei meistä kyllä olis", että jotenki niinku olis muka jotain superihmisiä. ja että jotenkin niinku että, no se, toki nyt vielä ei oo ykskään tukilapsi meillä ollu, että voi ääni muuttua kellossa. mutta jotenki, no ku aatteele että lapsi nyt on kuitenkin lapsi, että tavallaan että ku sen kans vaan, sille antaa aikaa ja huomiota ja se siinä saa muiden kans olla mukana, niin ei se nyt mun mielestä niinku voi aatella että se nyt hirveetä vaatis. niinku itfeltä. toki jos sillä nyt on tosi paljo erityistarpeita tai diabetes ja adhd ja kaikki mahdollinen niinku samas paketissa, mutta kaiken kans kuitenkin päriää ku saa siihen ne ohjeet. että jotenkin ehkä semmonen niinku et tavallinen perhe riittää tähän. niin sen niinku korostaminen vielä. ettei tarte olla joku, joku tota sosiaalialan ammattilainen, että voi niinku ruveta.</p>	<p>Toiminnan normalisointi Toiminnassa mukana tavallisia lapsia Tavallinen perhe riittää, ei vaadita ammatillista pätevyyttä</p>
<p>H4: mutta tuohon markkinointiin, niin siihen mä niinku ehkä tohon tukihenkilöhommaanki sanosin, että sitä kannattais niinku että siihen jotenki sais niinku enemmän porukkaa. mä en tiedä kuinka siinä on, että onko siinä sitä tilannetta että ei oo ihmisiä, mutta että justiin että jotenki sitä kynnystä madaltamalla.</p>	<p>Markkinoinnin lisääminen Madaltaa kynnystä saada ihmisiä mukaan toimintaan</p>
<p>H4: no joo siis se tuli ainaki siinä silloin x:n ja x:n kans ku juteltiin, että niinku tähän markkinointipuoli. että ku sielä oli tosiaan vaan se, seitemänkö meitä nyt oli. niin silleen mä sitä niinku mietin siinä, että sitä vois kehittää sitä markkinointia. että ku tarvetta ilmeisesti on tukiperheille ja tukihenkilöille.</p>	<p>Markkinoinnin kehittäminen, jotta saadaan enemmän ihmisiä mukaan toimintaan</p>
<p>H5: --- olisko sitte jotain väyliä minkä kautta sais niinku vielä tietoa enemmän meneään. vaikka joku ml:t tai jotkut tämmöset vaikka tai, tai tota sitte niin että voishan olla niinku semmosia perheitä, joille tää vois ihan hyvinkin sopia siihen oman arjen oheen, mutta että jos ei ne vaan oo kuullu, kuullu siitä tai aatellukkaan, että ehkä mekin voitais niin. että se tavoitavuus että.</p>	<p>Informaation lisääminen aiheesta eri kanavien kautta</p>